

Слова,
што перавярнула
біяграфію
стар. 5

Кнігі.
Справядлівасць.
Дабрыня.
стар. 7

Традыцыі,
жывыя
ў сучасным
стар. 13

Гонар нацыі

Фрагмент экспазіцыі Музея сучаснай беларускай дзяржаўнасці.

Каб памятаць пра тое, што кожны з нас нясе часцінку адказнасці за культурную спадчыну, каб ганарыцца сваёй далучанасцю да найлепшых здабыткаў чалавецтва, ва ўсім свеце святкуюць Міжнародны дзень музеяў.

Чым па праве могуць ганарыцца беларусы? Экспанаты ў вітрынах Музея сучаснай беларускай дзяржаўнасці даюць адказ на пытанне, красамоўна ілюструюць кожны з этапаў на доўгім шляху станаўлення незалежнасці нашай краіны. Калі бачыш тое на прыкладзе музейных рэчаў, што з'яўляюцца адлюстраваннем эпохі, гэта ўражае.

Макеты архітэктурных шэдэўраў — Нясвіжскага і Мірскага замкаў, якія, дарэчы, уваходзяць у спіс ЮНЕСКА, герб самага старажытнага горада Беларусі — Полацка, што згадваецца ў летапісе пад 862 годам, Дэкларацыя аб Дзяржаўным суверэнітэце — гэтыя і многія іншыя здабыткі нагадваюць, праз што прайшлі нашы продкі, каб мы мелі сваю дзяржаву, мову, культуру.

Іншыя экспанаты, можа, не такія кідкія, але не менш інфарматыўныя, сведчаць, на што здольны нашы суайчыннікі, якія жывуць і працуюць у мірны час на карысць гуманнасці, навукі, чалавека: штучны клапан сэрца, вынайздзены беларускімі вучонымі ўпершыню ў СНД, першы наш спадарожнік — макет касмічнага апарата, выведзенага на арбіту, экіпіроўка беларускага касманаўта...

«ЛіМ»-акцэнт

Канстытуцыя. Выйшла ў свет выданне абноўленай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь на трох мовах, паведамляецца на Нацыянальным прававым інтэрнэт-партале. У Нацыянальным цэнтры прававой інфармацыі завяршылі пераклад Асноўнага Закона краіны з улікам змяненняў і дапаўненняў, прынятых на рэспубліканскім рэферэндуме 27 лютага 2022 года, на англійскую мову. Вынікам праведзенай работы стаў выпуск кнігі, пад вокладкай якой тэкст Канстытуцыі на рускай, беларускай і англійскай мовах. Пераклад тэксту Асноўнага Закона арганізаваны НЦПІ падчас работы па перакладзе актаў заканадаўства Беларусі на замежную мову для інфармавання пра яго зацікаўленых як на тэрыторыі дзяржавы, так і за яе межамі. У склад экспертнай групы ўвайшлі прадстаўнікі Канстытуцыйнага суда, міністэрстваў замежных спраў і юстыцыі, Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў, Беларускай гандлёва-прамысловай палаты, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта.

Моладзь. Статус Усебеларускай маладзёжнай будоўлі прысвоены аб'ектам капітальнага рамонту і рэканструкцыі мемарыяльнага комплексу «Хатынь». Адпаведны ўказ падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Прыняць удзел ва Усебеларускай маладзёжнай будоўлі змогуць юнакі і дзяўчаты ва ўзросце ад 14 да 31 года, у тым ліку ў складзе студэнцкіх атрадаў. Гэта дасць магчымасць аб'яднаць іх значнай грамадзянска-патрыятычнай ідэяй, будзе садзейнічаць павышэнню сацыяльнай актыўнасці моладзі, а таксама папулярызацыі і развіццю студатрадаўскага руху. 3 ініцыятывай надаць аб'ектам у «Хатыні» статус Усебеларускай маладзёжнай будоўлі да Кіраўніка дзяржавы звярнуліся прадстаўнікі Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі ў час звяроту Прэзідэнта тэлеканалам да беларускага народа і Нацыянальнага сходу ў студзені 2022 года. Будаўніцтва музея на тэрыторыі мемарыяльнага комплексу і рэстаўрацыйныя работы Прэзідэнт даручыў завяршыць у сісільны тэрміны — да 80-годдзя Хатынскай трагедыі.

Афіцыйна. Міністр культуры Анатоль Маркевіч прадставіў калектыву Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы новага кіраўніка Ганну Галінскую, інфармуе БелТА. Новы кіраўнік установы добра вядомы сярод музейшчыкаў. Больш за 20 гадоў Ганна Галінская працавала ў Беларускай дзяржаўнай бібліятэцы імя Янкі Алейніка, каб прадэманстраваць уменне чытаць вершы класікаў і сучасных аўтараў. Мы, пісьменнікі, стараемся стварыць спрыяльную атмасферу для творчага спаборніцтва.

Дата. Паштовыя маркі да 150-годдзя выдатнага мастака Вітольда Бялыніцкага-Бірулі выпушчаны ў Беларусі і Расіі. Цырымонія афіцыйнага гашэння гэтых дзяржаўных знакаў паштовай аплаты дзвюх краін адбылася ў Маскве падчас адкрыцця выстаўкі жывапісных карцін майстра, перадае БелТА. Агульны тыраж паштовых блокаў да юбілею Бялыніцкага-Бірулі складзе ў Расіі 30 тыс. экзэмпляраў, у Беларусі — 12 тыс. Гэты праект прымеркаваны таксама да 30-годдзя ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Расіяй. У цырымоніі гашэння прынялі ўдзел прадстаўнікі Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі, Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы, Беларускага саюза мастакоў і Расійскай акадэміі мастацтваў. Як раскажаў дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракапцоў, акрамя паштовай маркі Нацыянальным банкам рыхтуецца да выпуску юбілейная сярэбраная манета да 150-годдзя мастака.

Актualьна. Пастановай Міністэрства інфармацыі ад 27 красавіка 2022 года № 10 зацверджана інструкцыя аб парадку правядзення нацыянальнага тэлевізійнага конкурсу «Тэлевяршыня», гаворыцца на Нацыянальным прававым інтэрнэт-партале. Дакументам вызначана, што конкурс будзе праводзіцца не радзей як адзін раз на два гады. На конкурс прымаюцца тэлеперадачы (матэрыялы), якія выйшлі ў эфір на працягу аднаго (двух) гадоў, што папярэднічаюць году правядзення конкурсу. Ацэнку тэлеперадач, прадстаўленых на конкурс, ажыццяўляе журы. Мэты правядзення конкурсу «Тэлевяршыня» — садзейнічаць развіццю нацыянальных тэлевізійных сродкаў масавай інфармацыі (СМІ), фарміраванне паўнацэннай інфармацыйнай прасторы Рэспублікі Беларусь, павышэнне прафесійнага ўзроўню журналістаў СМІ і работнікаў іншых прафесій, занятых у вытворчасці тэлепраграм.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

У памяць пра абаронцаў

У мінскім Прадстаўніцтве Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы прайшла рабочая сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда» Аляся Карлюкевіча з Дзяржаўным сакратаром Саюзнай дзяржавы Дзмітрыем Мезенцавым. Удзел у размове ўзяла і кіраўнік Прадстаўніцтва Марыяна Шчоткіна.

Дзмітрый Фёдаравіч выказаў зацікаўленасць справамі СПБ, падкрэсліў вартасці беларуска-расійскіх інтэграцыйных ініцыятыў творчай арганізацыі. Размова ішла пра магчымыя супольныя праекты пісьменніцкай грамадскасці Беларусі і Расіі. Згадваўся традыцыйны конкурс маладых пісьменнікаў, які Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы працягвае і сёлета пад патранажам Нацыянальнага прэс-цэнтра Беларусі. Абмяркоўваліся і пытанні болей шырокага ўдзелу літаратараў у мастацкім узнёўленні падзей Вялікай Айчыннай вайны. Плёнам такіх актыўнасцей стануць кніжныя выданні мастацкіх і публіцыстычных твораў. Падтрымае іх здзяйсненне і Пасткам.

Мікола БЕРЛЕЖ

Калі слова ў пашане

У Мемарыяльнай зале Саюза пісьменнікаў Беларусі прайшоў літаратурны фестываль «Вясна ўражанняў». Яго ініцыятар — Мінскі гарадскі педагогічны каледж — знайшоў добрую падтрымку творчай суполкі.

— Фестываль стаў традыцыяй, гэта вельмі радуе, — заўважае першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах. — У Дом літаратара з усёй краіны з'язджаюцца прадстаўнікі педагогічных каледжаў, каб прадэманстраваць уменне чытаць вершы класікаў і сучасных аўтараў. Мы, пісьменнікі, стараемся стварыць спрыяльную атмасферу для творчага спаборніцтва.

Сёлета фестываль прысвячаўся Году гістарычнай памяці. І таму ў гэтыя святочныя майскія дні было прыемна чытаць кранальныя радкі ў святым месцы — зале, дзе захоўваецца памяць аб літаратарах, якія прайшлі дарогамі вайны. Гучалі вершы і проза вядомых аўтараў Юліі Друнінай, Барыса Пастарнака, Янкі Брыля, Анатоля Вялюгіна, Янкі Сіпакова, Навума Гальпяровіча. Акрамя чытання твораў навучэнцам каледжаў было прапанавана выступіць экспромтам на працягу 30 секунд.

Усе ўдзельнікі фестывалю атрымалі сертыфікаты. А тыя, хто найбольш вызначыўся, — падарункі ад Мінскага гарадскога педагогічнага

каледжа і СПБ. Гэта Настасся Раманюк з Рэчыцы, Крысціна Ліцкая з Магілёва, Валерыя Іваніца з Гомеля, Ганна Высенка і Настасся Асобік з Мінска, Настасся Сідарава з Нясвіжа.

У якасці ганаровага госця на фестываль «Вясна ўражанняў» была запрошана паэтка і дзіцячы аўтар Ірына Карнаухава.

— Існуе меркаванне, што цяперашняя моладзь, захопленая інтэрнэтам, схільная да кліпавага мыслення, — адзначыла Ірына Аляксандраўна. — Мы пераканаліся ў іншым: прыхільнікаў прыгожага пісьменства вельмі шмат.

Марыя ЛІПЕНЬ

стасункі

Міжнародныя ўзнагароды — літаратарам Гомельшчыны

У межах мерапрыемстваў, прымеркаваных да Дня славянскага пісьменства і культуры, Гомельскае абласное аддзяленне СПБ сумесна з абласной універсальнай бібліятэкай імя У. І. Леніна арганізавалі ўрачыстасць па ўшанаванні творцаў рэгіёна.

Старшыня пісьменніцкай суполкі, заслужаны дзеяч культуры, прэзідэнт і публіцыст Уладзімір Гаўрыловіч і дырэктар бібліятэчнай установы Таццяна Забіяка ўручылі Ганаровыя граматы Краснадарскага рэгіянальнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі паэтам, якія на працягу некалькіх гадоў займаюцца перакладамі твораў у межах міжнароднага беларуска-расійскага асветніцкага праекта «Берагі дружбы». Узнагароды атрымалі Галіна Рагавая, Ганна Атрошчанка і Іна Зарэцкая.

Да дня славянскага пісьменства і культуры аддзяленне СПБ запланоўвала яшчэ некалькі мерапрыемстваў, якія пройдуць у тым ліку ў сценах галоўнай бібліятэкі Гомельшчыны. Гэта творчыя конкурсы для школьнікаў і моладзі, прэзентацыя міжнароднага альманаха

да ведама

Дэкада сучаснай беларускай літаратуры, якая праходзіла на Гомельшчыне па ініцыятыве Гомельскага абласнога аддзялення СПБ, завяршылася цікавай творчай сустрэчай і адначасова нарадай у Добрушскай цэнтральнай раённай бібліятэцы.

— Вельмі карысную справу пісьменнікі робяць у межах розных акцый, але надзвычай важным было і будзе жывое слова пісьменніка-прафесіянала — незамежнага памочніка бібліятэкараў у папулярызацыі чытання, — адзначыла кіраўнік абласной універсальнай

бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццяна Забіяка. — І нам, прапагандыстам кнігі, трэба вельмі актыўна працаваць, каб новыя высокамастацкія творы менавіта мясцовых аўтараў актыўней набліжаць да чытача.

У сваю чаргу, старшыня пісьменніцкай суполкі Уладзімір Гаўрыловіч канстатаваў, што без дапамогі бібліятэчных работнікаў, настаўнікаў і выхавальнікаў літаратарам было б складана налагодзіць камунікатыўныя зносіны як з дарослымі, так і з юнымі чытачамі. Па яго ацэнцы, задачы, якія былі пастаўлены перад творчымі людзьмі ў межах Дэкады сучаснай

Вырашэнне важных задач

Адбылася сустрэча генеральнага дырэктара Беларускага Чырвонага Крыжа Дзмітрыя Шаўцова і старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляся Карлюкевіча. Размова ішла пра супольную працу па прапагандзе здаровага ладу жыцця, падтрымку сацыяльных аспектаў у галіне аховы здароўя і фарміраванне грамадскай думкі ў гэтых кірунках.

Абмяркоўвалася і пытанне аб правядзенні Рэспубліканскага літаратурнага конкурсу на найлепшы твор у галіне мастацкай літаратуры на тэму вобраза медыцынскіх работнікаў, якія займаюцца міласэрнасцю, аказаннем паліятыўнай дапамогі, на тэму дзейнасці Беларускага Чырвонага Крыжа. Плануецца, што конкурс пройдзе ў 2022 годзе. Намінацыі будуць наступныя: «Найлепшы твор у мастацкай прозе», «Найлепшы твор у публіцыстыцы», «Найлепшы твор у паэзіі».

— Мы імкнёмся супрацоўнічаць з творчымі людзьмі, — значыць Дзмітрый Шаўцоў. — Важна фарміраваць здаровы падыход у дачыненні да людзей, якія знаходзяцца ў няпростым фізічным стане, пакутуюць ад цяжкіх захворванняў. Мне здаецца, што мастацкія вобразы, дакументальныя сведчанні, якія будуць агучаны ў творах праз наш сумесны конкурс, паспрыяюць вырашэнню важных для ўсёй краіны задач.

Сяргей ШЫЧКО

Падчас узнагароджання пісьменнікаў у вобласці.

славянскіх літаратараў «Літара». Непасрэдна ў дзень свята дэлегацыя гомельскіх пісьменнікаў адправіцца на міжнародны фестываль «На зямлі Баяна» ў старажытны Трубчэўск (Бранская вобласць).

Мікалай ІГНАТОВІЧ
Фота даслана аўтарам

Папрацавалі з карысцю

беларускай літаратуры, паспяхова выкананы: ажыццёўлены дзясяткі індывідуальных і групавых сустрэч у розных аўдыторыях, на пагранзаставах, у вытворчых калектывах.

Між іншым, Таццяна Забіяка перадала для Добрушскай ЦРБ тры выдатныя фаліянты патрыятычнага кірунку, а Уладзімір Гаўрыловіч — першую частку новых кніг беларускіх аўтараў, сабраных саветам аддзялення СПБ у межах міжнароднай акцыі «Добрая кніга — ад шчырага сэрца», прымеркаванай да будучага восеньскага свята.

Улад ПРЫАЗЁРНЬ

імпрэзы

Народжаныя для натхнення

3 нагоды 100-годдзя з дня нараджэння прафесара, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа, педагога, крытыка і літаратуразнаўца Уладзіміра Калесніка на Брэстчыне праводзіцца шэраг мерапрыемстваў у школах і бібліятэках.

Сімвалічнай стала сустрэча першакурснікаў філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна з землякамі-пісьменнікамі. Дэкан факультэта кандыдат філалагічных навук, дацэнт Таццяна Сянькевіч звярнулася да прысутных з прывітальным словам, расказала пра шматгадовае сяброўства факультэта з Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

Цёпла і сардэчна прадставіў гасцей кандыдат філалагічных навук, дацэнт Уладзімір Сенькавец. Ён успомніў плеяду выбітных выкладчыкаў, дзякуючы якім імкліва развівалася

вектар

Творчае супрацоўніцтва

Па ініцыятыве старшыні Астраханскага рэгіянальнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі Юрыя Шчарбакова адбылася анлайн-сустрэча астраханскіх творцаў з членамі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ і работнікамі культуры Беларусі.

Астраханцы сабраліся ў абласной навуковай бібліятэцы імя Н. К. Крупскай. Мінчане віталі расійскіх калег з Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. З расійскага боку сустрэчу вёў Юрый Шчарбакоў, з беларускага — старшыня сталічнага аддзялення СПБ Міхаіл Пазнякоў.

Ішла зацікаўленая размова пра творчае супрацоўніцтва: узаемапераклады, публікацыі ў перыядычных выданнях, выпуск сумесных зборнікаў і аўтарскіх кніг. Аб творчых стасунках з беларускага боку разважалі Міхась Пазнякоў, Анатоль Аўруцін, Тамара Кавальчук, дырэктар музея

Беларуская дзяржаўная філармонія аб’яўляе конкурс па замяшчэнні вакантнай пасады галоўнага дырыжора Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча. Кваліфікацыйныя патрабаванні: вышэйшая музычная адукацыя і стаж працы на пасадзе дырыжора прафесійнага музычнага калектыву, канцэртнай арганізацыі не менш чым 5 гадоў. Веданне рэпертуару Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча. На працягу месяца з дня апублікавання аб’явы кандыдатуры будучь разгледжаны конкурснай камісіяй. З пытаннямі можна звярнуцца да мастацкага кіраўніка Белдзяржфілармоніі Ю. М. Гільдзюка па тэлефоне + 375(17) 272-55-56. Начальнік аддзела кадраў — Ж. Г. Карачун +375(17) 255-53-17.

на развітанне

Легендарны татарскі Павароці

Горкая вестка пра смерць народнага артыста Расіі Рэната Ібрагімава прыйшла і ў Беларусь. Адгукнуліся многія медыйныя рэсурсы.

Песні, якія выконваў Рэнат Ібрагімаў (нарадзіўся, між іншым, у сям’і вайскоўца ў Львове ў 1947 годзе), пра лёс савецкага чалавека, каханне, любоў да Радзімы («Память общая — и песня общая, // У моей земли и у меня...»), еднасць чалавека з вечнымі каштоўнасцямі жыцця.

Некалькі гадоў назад з ініцыятывы Саюза пісьменнікаў Беларусі і асабіста Мікалая Чаргінца расійскі спявак пабываў у Мінску,

літаратуразнаўчая дзейнасць студэнтаў-філолагаў. Чалавекам энцыклапедычных ведаў, глыбокім даследчыкам і чудоўным педагогам Уладзімір Сенькавец назваў Уладзіміра Лебедзева. І сапраўды, за кожным лірычным сюжэтам, яркім вобразам аўтара — адвечныя філасофскія тэмы пошукаў шчасця, сэнсу жыцця. У 2019 годзе Уладзімір Лебедзеў з хваляваннем атрымліваў прэмію імя У. Калесніка.

Такой жа ўзнагародай у 2021 годзе была адзначана творчасць паэта Любові Кraseўскай. Нарадзіўшыся ў Сібіры, палюбіўшы ўсёй душой Беларусь, яна паказвае духоўную роднасць народаў. Любоў Кraseўская — арганізатар і сцэнарыст рэспубліканскага конкурсу для маладых літаратараў «Мы народжаны для натхнення». Падчас творчай імпрэзы яна ўручыла маладой паэтэсе Марыі Бугаевай фестывальны зборнік «Сутучнасць слоў жывых».

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Якуба Коласа Ірына Мацяс, мастацкі кіраўнік Тэатра паэзіі Вольга Багушыньска, намеснік дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы публічных бібліятэк г. Мінска Вікторыя Забалоцец. З астраханскага боку ўдзел бралі многія мясцовыя пісьменнікі. Падчас размовы Юрый Шчарбакоў запрасіў беларускіх калег на II Рэгіянальны фестываль літаратуры для дзяцей і моладзі, які пройдзе ў Астрахані ў канцы мая.

Гучалі вершы як на рускай, так і на беларускай мове ў выкананні ўдзельнікаў анлайн-сустрэчы, у тым ліку пераклады твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Міхася Пазнякова, арыгінальныя вершы Юрыя Шчарбакова, Анатолія Аўруціна і інш.

Дарэчы, Юрый Шчарбакоў — даўні сябар беларускіх калег, часты госць у нашай краіне. Ён перакладаў шмат вершаў нашых паэтаў на рускую мову, выдаў некалькі кніг беларускай паэзіі ў Расіі.

Міхась ЖУРАВІНА

Пісьменнік з горада на Няве

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі звязвае шматгадовае творчае супрацоўніцтва з Санкт-Пецярбургскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Расіі. Выдаюцца сумесныя калектыўныя зборнікі твораў сучасных пісьменнікаў двух аддзяленняў. Праводзіцца сумесны літаратурны конкурс, прысвечаны жыццю і творчасці вядомага савецкага паэта і воіна Ігара Грыгор’ева.

Днямі Мінск наведаў сын Ігара Грыгор’ева — Грыгорый Грыгор’еў: пісьменнік, доктар медыцынскіх навук, заслужаны ўрач Расійскай Федарацыі, доктар багаслоўя, прафесар, протаіерэй. Адбылася шчырая размова ў СПБ, у якой прынялі ўдзел першы намеснік старшыні суполкі Алена Стэльмах, старшыня сталічнага аддзялення Міхась Пазнякоў,

Да Дня Вялікай Перамогі

У Мінскім гарадскім тэатры паэзіі, які працуе пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы, адбыўся спектакль «3 табой я размаўляю з сорок пятага». У ім прынялі ўдзел паэты Міхась Пазнякоў і Тамара Кавальчук, мастацкі кіраўнік Тэатра паэзіі Вольга Багушыньска, сцэнарыст і рэжысёр Ганна Красоўская, спевакі Наталля Хадкевіч і Назар. А таксама — тэатр-студыя «Натхненне» СШ № 82 (кіраўнік — Г. Красоўская) і вакальная група СШ № 134 «Салавейкі» (кіраўнік — С. Джафар).

У спектаклі прагучалі вершы Яўгенія Еўтушэнкі, Юліі Друнінай, Пятра Вегіна, Міхаіла Ясеня, Мікалая Іванова, Міхася Пазнякова, Тамары Кавальчук, а таксама ваеннапатрыятычныя песні савецкага часу.

Павел КУЗЬМІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Восем выхаванцаў Шумілінскай дзіцячай школы мастацтваў сталі лаўрэатамі міжнароднага фестывалю «Мы выбіраем мір» (Масква), які праходзіў у анлайн-фармаце. Юныя музыканты спаборнічалі з талентамі з Расіі, Сербіі, Грузіі, Егіпта, Перу, Вялікабрытаніі і іншых краін. Толькі беларускіх устаноў адукацыі і творчых калектываў на фестывалі было прадстаўлена больш за 30 (некаторыя з іх дэбютавалі ў гэтым конкурсе і ўвайшлі ў лік прызёраў), удакладняе БелТА. У выніку ў шумілінцаў у скарбонцы ўзнагарод — два дыпломы першай ступені, пяць музыкантаў заваявалі другія месцы, і аднаму выканаўцу далася «бронза». Лаўрэатамі сталі Уладзіслава Халціннікава, Сцяпан Голубеў, Кацярына і Таццяна Лукач, Эліна Пушнякава, Ганна Рабцава, Марыя Шыёнак і Алена Асташонак.

Больш за 10 тысяч работ з 26 краін паступіла на VIII Адкрыты міжнародны конкурс дзіцячага малюнка «Сябруюць дзеці на планеце». Як інфармуе БелТА, цырымонія адкрыцця выстаўкі найлепшых работ адбылася ў Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі. Конкурс прысвечаны тэме «Актыўны будучыню. Мы — дзеці космасу». Юныя мастакі ва ўзросце 4—16 гадоў прадставілі свае работы ў чатырох намінацыях: «Жывапіс», «Графіка», «Змешаная тэхніка», «Калаж». У экспазіцыю ўвайшло трыста малюнкаў. «Конкурс праводзіўся з мэтай умацавання міжнародных культурных сувязей, захавання і развіцця нацыянальных культур, развіцця дзіцячай мастацкай творчасці», — адзначылі арганізатары, у якасці якіх выступілі Міністэрства адукацыі і Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі.

Кітайска-беларуская выстаўка, якая праходзіць да 25 мая ў рэжыме анлайн, знаёміць з традыцыямі саломаяпляцення, інфармуе БелТА. У час мерапрыемства з прывітальным словам выступілі трэці сакратар пасольства Настасся Сямашка, дэкан факультэта рускай мовы Сіаньскага ўніверсітэта замежных моў Хуан Даюань і дырэктар Цэнтра аховы нематэрыяльнай культурнай спадчыны раёна Фэнсян горада Баацзі Лу Чжунцян. Выкладчык Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. Глебава Таццяна Сцяпурка, а таксама кітайскія народныя майстры Ян Цюаньшэн і Чэнь Хаін расказалі аб нацыянальных асаблівасцях работы з саломай у Беларусі і Кітаі і правялі для ўдзельнікаў анлайн-майстар-класы па саломаяпляценні. Наведаць кітайска-беларускую анлайн-выстаўку саломаяпляцення можна на адкрытых кітайскіх інтэрнэт-платформах. Экспазіцыя арганізавана па ініцыятыве Цэнтра вывучэння Беларусі пры Сіаньскім універсітэце замежных моў пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Беларусь у Кітайскай Народнай Рэспубліцы, Музея культуры Фэнсян горада Баацзі правінцы Шэньсі і Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. Глебава.

Мялядрама Сяргея Бадроўа-старэйшага «Дыхацце свабодна» пра героя, які хоча вылечыцца ад заікання, выйшла на экраны. Фільм, як паведамляе «ИТАР-ТАСС», ствараўся кінакампаніяй СТВ пры падтрымцы Міністэрства культуры Расіі. Здымкі праходзілі ў Санкт-Пецярбургу і вобласці. Ролі ў карціне выканалі Яўген Ткачук, Паліна Пушкарук, Міхаіл Трайнік, Крысціна Шнайдэр і іншыя артысты. Рэжысёр Сяргей Бадроў-старэйшы вядомы па фільмах «Каўказскі палонны» (1996), «Мядзведжы пацалунак» (2002), «Мангол» (2007) і іншых. Ён двойчы намінаваўся на прэмію «Оскар» — за карціны «Каўказскі палонны», у якім сваю першую вялікую ролю сыграў яго сын Сяргей Бадроў, і «Мангол».

Да святкавання 200-гадовага юбілею Льва Талстога ў 2028 годзе ў музеі-сядзібе «Ясная Паляна» ў Тульскай вобласці плануюць дабудаваць шматфункцыянальныя фестывальныя цэнтр і фондасховішча. Будучыя аб’екты вельмі патрэбны музею: тут можна будзе праводзіць кіна- і тэатральныя фестывалі з вялікай залай, таму што сёння музей вымушаны праводзіць мерапрыемствы пад адкрытым небам. Як тлумачыць «ИТАР-ТАСС», будаўніцтва фестывальнага цэнтра і фондасховішча перапынілася ў 2019 годзе.

Аўтар фільма «Таксіст» Пол Шрэдэр атрымае Аганаровага «Залатога льва» Венецыянскага кінафестывалю за кар’ерныя дасягненні, гаворыцца на сайце агляду. «Пол Шрэдэр з’яўляецца ключавой фігурай Новага Галівуда, які зрабіў рэвалюцыю ва ўяўленні, эстэтыцы і мове амерыканскага кіно», —гаворыць у заяве праграмны дырэктар фестывалю Альберта Барбера. У фільмаграфіі рэжысёра і сцэнарыста — «Дзённік пастыра» (намінацыя на «Оскар») і «Халодныя разлік», сцэнарыі «Шалёнага быка» і «Апошняя спакушэння Хрыста» Марціна Скарсэзэ і іншыя. Нядаўна пастаноўшчык завяршыў работу над новай карцінай «Спадар Содоўнік» з Сігурні Уівер.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Адна з галоўных скарбніц краіны ў спісе тых, што чарговы раз парадзе цікавай праграмай у Ноч музеяў, — Нацыянальны мастацкі музей, з якім непарыўна звязана імя Алены Аладавай. Сёлета 115 гадоў з дня нараджэння знакамітай даследчыцы, заслужанага дзеяча мастацтваў, якая шмат гадоў была дырэктарам гэтай скарбніцы культуры і якая па крупінках збірала калекцыю пасля Вялікай Айчыннай вайны. Гэтымі днямі не хацелася б абцяжарваць шматлікай інфармацыяй пра Алену Аладаву, тым больш што напісана пра яе вельмі шмат. Сёння звернемся да яркіх фактаў біяграфіі, якія хоць крышачку тлумачаць характар гэтай асобы.

Клопат аб іншых

У 1925 годзе памерла маці Алены Аладавай, а ў 1930-м расстралялі бацьку — па абвінавачванні ў контррэвалюцыйнай дзейнасці (шмат пазней рэабілітавалі). Пасля смерці маці і расстрэлу бацькі клопат пра вялікую сям'ю лёг на плечы Алены, найстарэйшай з чатырох дзяцей.

Хоць перыяд у жыцці вялікай краіны быў нялёгкі, апекаванне, магчыма, не складала вялікіх праблем, бо ў свой час дзяўчына працягнула традыцыю бацькоў і таксама пайшла ў педагогіку. Калі ў 1930-м у Аладавых нарадзіўся першынец, якога назвалі Вальменам, праз тры гады — другі сын Гельмір, у 1945-м — дачка Радаслава,

Алена Аладава.

Галоўны экспанат Алены Аладавай

Алена Васільеўна ўдала сумяшчала клопат аб сям'і і працу. Вядома, што разам з Аладавымі жылі яшчэ і пляменнікі Юра і Вольга, дзеці малодшай сястры Алены. Пасля вайны побач з імі былі таксама іншыя родзічы, усе ахоўвалі адно аднаго.

Пра тое, што муж і жонка Мікалай і Алена Аладавы ўсё рабілі правільна, сведчыць ужо некалькі наступных фактаў: Радаслава стала сакратаром Саюза кампазітараў, дацэнтам кансерваторыі, выкладала гісторыю музыкі; Вальмен — заслужаным архітэктарам Беларусі; Гельмір — тэатральным рэжысёрам, выкладчыкам універсітэта культуры.

Значнасць здзейсненага

У 1937 годзе Алена Аладава стала навуковым супрацоўнікам групы па стварэнні першай у Беларусі Дзяржаўнай карціннай галерэі, якая адкрылася ў 1939-м. Вядома, што ў пачатку 1941 г. фонды налічвалі 2711 твораў, з якіх 400 знаходзілася ў экспазіцыі. У першыя дні вайны калекцыю рыхтавалі да эвакуацыі, але не здолелі вывезці.

Надзея Лежэ і Алена Аладава. Мінск, 1967 г.

У поўным складзе мастацкі збор у Мінску паўстаў перад заваёўнікамі і знік бясследна.

У лістападзе 1941 года Алена Аладава была эвакуіравана ў Саратаў, куды суправаджала творы з віцебскіх і мінскіх галерэй, якія ўдалося выратаваць. Там Алена Васільеўна спачатку вучылася на кіроўцу грузавіка (не магла знайсці ніякай іншай працы), але пазней уладкавалася ў Мастацкі музей імя А. Радзінскава. Са жніўня 1944-га ўзначаліла ў Мінску Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Дзяржаўную мастацкую галерэю, на базе якой быў створаны Дзяржаўны мастацкі музей БССР. Некалькі сказаў, безумоўна, не перадаюць амаль нічога з таго, як сапраўды жылося ў тых часы і якіх намаганняў каштавала даволі складаная дзейнасць.

Аднак нават тыя, хто не вельмі добра знаёмы з гісторыяй мастацтва Беларусі, ведаюць пра здзейсненае. У горадзе, які быў у руінах, яна дабілася дазволу на ўзвядзенне спецыяльнага будынка для карціннай галерэі

(праектаванне было даручана архітэктару, франтавіку Міхаілу Бакланаву). Музей стаў нібыта яшчэ адным дзіцём, галоўным творам мастацтва, мэтай жыцця.

Радасць і засмучэнне

Дзякуючы ў тым ліку Алене Аладавай, Нацыянальны мастацкі музей сёння — найбуйнейшы ў краіне збор беларускага і замежнага мастацтва. Вялікая частка фондаў рускага жывапісу паходзіць з прыватных калекцый. Алена Аладава набывала творы рускага мастацтва высокага класа са збораў спявачкі Лідзіі Русланавай, балерыны Кацярыны Гельцэр, акцёра Івана Масквіна, многіх вядомых калекцыянераў Масквы і Ленінграда... Вялікую ўвагу ўдзяляла набыццю помнікаў беларускага мастацтва і нават ведала кожнага члена Саюза мастакоў. Мастацтвазнаўца засмучалася, калі добрая карціна таго ці іншага беларускага мастака была куплена іншым музеям. Так было, напрыклад, з «Партызанскай Мадоннай» Міхаіла Савіцкага, набытай Траціякоўкай. Алена Васільеўна не магла супакоіцца да таго часу, пакуль мастак не пагадзіўся стварыць «Мінскую Мадонну» для беларускага музея.

За ўсім гэтым пералікам хаваецца дынамічны бок жыцця: як Аладава знаходзіла ўнікальныя палотны ў незвычайных месцах (напрыклад, палатно Васіля Пукірава «Няроўны шлюб» знайшлося ў зборы цыркавых артыстаў Дуравых), як вазіла калекцыянерам сваё бруснічнае варэнне і запечаныя кумпякі, як аддавала на карціны ўсю зарплату, як на вока і, кажучы, беспамылкова вызначала іх сапраўднасць... Пра ўсё гэта складаюцца легенды і байкі. Самая вядомая: калі Алена Васільеўна выязджала ў камандзіроўку, то брала з сабой чамаданы, запоўненыя грашыма, каб адразу купіць тое, што зацікавіла. У рэальнасці карціны, скульптуры маглі год ці два чакаць чаргі на аплату. Яны ўжо знаходзіліся ў пастаяннай экспазіцыі,

Падчас будаўніцтва Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. Сярэдзіна 1950-х гг.

але яшчэ не былі аплачаны. Менавіта праз гэта на адрас Алены Васільеўны пісаліся лісты. Нягледзячы ні на што, Алена Аладава заставалася аўтарытэтам. Калі яна казалася, што карціна будзе закуплена, ёй верылі.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота з сайта artmuseum.by

3 нагоды

■ Раім наведаць Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі — адзіны ў сваім родзе ў краіне. Установа знаходзіцца на Замкавай, 16, у гістарычнай частцы горада, у будынку-помніку архітэктуры — палацы XVIII—XIX стагоддзяў, гісторыя якога звязана з прадстаўнікамі буйных магнатскіх родаў Храптовічаў, Тызенгаўзаў, Ляхніцкіх. Экспазіцыя прадстаўлена і ў Вялікай харальнай сінагозе. Музей валодае ўнікальнымі зборамі праваслаўных і каталіцкіх ікон, старадрукаваных кніг, прадметаў літургічнага адзення, драўлянай скульптуры эпохі барока, а таксама багатай археалагічнай калекцыяй. Многія з прадметаў маюць адзінкавы аналагі ў свеце. Экскурсантаў могуць пазнаёміцца з экспазіцыяй, прысвечанай гісторыі палаца ў кантэксце гарадской культуры XVIII ст. — пач. XX ст., з гісторыяй дахрысціянскіх вераванняў, хрысціянскіх канфесій, ісламу, іўдаізму і іх укладам у развіццё культуры Беларусі.

■ Дом-музей Марка Шагала — унікальнае месца. Размешчаны на Пакроўскай вуліцы ў доме, які ў пачатку 1900-х пабудоваў бацька мастака. Тут творца правёў свае юнацкія гады (пра гэты перыяд можна прачытаць у аўтабіяграфіі мастака «Маё жыццё»). Першыя, яшчэ дзіцячыя малюнкi Марк Шагала пачаў маляваць менавіта ў доме на Пакроўскай. Ён уяўляў, што гэта яго майстэрня. Любімымі творчымі лакацыямі былі месца каля акна і печ на кухні. У музеі прадстаўлены прадметы побыту мяжы XIX—XX стст., а таксама копіі архіўных дакументаў і мастацкіх работ, якія расказваюць пра жыццё будучага сусветнага вядомага творцы і яго сям'і ў Віцебску. Тут можна ўбачыць унікальныя ілюстрацыі, якія ён зрабіў для паэмы Мікалая Гоголя «Мёртвыя душы», літаграфіі, акватынты, ксілаграфіі. Ама-тарам варта ўлічваць, што дом-музей наведвае мноства турыстаў: гэта абавязковая частка любога агляднага тура па горадзе.

■ Дзівосны палацава-паркавы ансамбль XIX стагоддзя — радавы маёнтак Булгакаў — знаходзіцца ў аграгарадку Жыліцы Кіраўскага раёна і ўваходзіць у Жыліцкі гістарычны комплекс-музей. Палац добра захаваўся, між тым неабходныя рэканструкцыя і рэстаўрацыя сядзібы з большай ці меншай інтэнсіўнасцю ідуць з 2009 года. Гэта не перашкаджае экскурсаводам знаёміць наведвальнікаў з гісторыяй палаца Булгакаў, а таксама з экспазіцыяй, якая размясцілася ў частцы паўночнага корпуса. Тут можна даведацца пра побыт беларускіх сялян, убачыць прадметы, якія расказваюць пра розныя перыяды мінуўшчыны Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. Дарэчы, старажытнаму роду належалі спіртзавод, бурчана-цукровы і крухмальны заводы, млын і шмат іншага. Але ўсё гэта захавалася на тэрыторыі былога маёнтка толькі ў выглядзе руін.

■ У Музеі Ката (Мінск, Інтэрнацыянальная, 23) наведвальнік сустрэне дружалюбных катой і кошак, а таксама пазнаёміцца з творами мастацтва на гэтую тэматыку. Тут працуе не толькі пастаянная экспазіцыя, але і часовыя выстаўкі. Дарэчы, кожны можа намаляваць свайго ката (інструменты для творчасці тут маюцца), а затым выставіць гэты малюнак. Дырэктар установы — кот Пончык. Жыхары музея ў мінулым бяздомныя. Толькі пасля ператрымкі і ветэрынарнага агляду яны знаходзяць сабе своеасаблівае жылло. Між тым пасля гутаркі і абавязацельства належным чынам клапаціцца аб жывёле наведвальнік можа забраць да сябе таго ці іншага ката.

■ У Скейт-музеі СССР (Мінск, Кастрычніцкая, 16/3) шмат самага рознага, што звязана з гэтым відам спорту. Тут госці могуць даведацца не толькі пра гісторыю развіцця сусветнага скейтбордынгу, але і ўбачыць скейтборды і аксесуары вытворчасці СССР, самаробныя скейтборды (а таксама камплектуючыя), арт-скейтборды і многае іншае. Адкрылася ўстанова ў 2018 годзе пад эгідай Беларускай федэрацыі скейтбордынгу дзякуючы аднаму захопленаму скейтару — Глебу Бенцыёўскаму. Сёння там прадстаўлена больш за 700 экспанатаў. Музей ужо даўно перарос сваю ранейшую назву, аднак ахоплены перыяд асноўнага раздзела калекцыі — канец 1970-х — пачатак 1990-х гадоў: ад першай згадкі пра скейтборды ў савецкай прэсе і пачатку прамысловай вытворчасці ролікавых дошак у СССР да распаду Савецкага Саюза і завяршэння «эры савецкага скейтбордынгу». У «папяровым» складніку Музея скейтбордынгу прадстаўлены як арыгіналы, так і копіі чарцяжоў для самастойнага вырабу скейтбордаў, дапаможнікі, спецыялізаваныя выданні, цікавыя матэрыялы з газет і часопісаў і нават пашпарты скейтбордаў. Музей скейтбордынгу ў Мінску — адзіны ў свеце, аналагаў яму няма.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з асабістага архіва І. Юркіна.

«Неверагодныя магчымасці выказаць пачуццё праз слова»

Вершы Івана Юркіна простыя, але ў іх настолькі гарманічна спалучаецца мелодыя слова, народная мудрасць і тонкі лірызм, душэўная цеплыня і шчырасць; вобразы іх поўныя, блізкія і зразумелыя чытачам, што не дзіўна: многія з твораў паэта сталі папулярнымі песнямі, атрымалі высокія ўзнагароды на літаратурных конкурсах. Больш нечаканым з’яўляецца той факт, што па адукацыі Іван Захаравіч не філолаг. Яго прафесія, на першы погляд, не надта спрыяе паглыбленню ў свет узвышаных метафар і параўнанняў: Іван Юркін — ваенны дзеяч, у мінулым займаў шэраг важных пасадаў у сістэме дзяржаўнай бяспекі і ўнутраных спраў краіны. У гутарцы з карэспандэнтам «ЛіМа» паэт падзяліўся сакрэтамі сваёй творчасці, раскажаў пра пэўныя вехі на сваім шляху да самага запаветнага.

— Іван Захаравіч, што прывяло вас да творчасці?

— Мая творчая біяграфія пачалася не з вершаў, а з кніг для дзяцей. Калі з’явіліся ўнукі, па вечарах пачалося: «Дзеда, раскажы казку!» Пачынаю згадваць пра Чырвоны Капалюшык ці пра Калабка, а яны гавораць: «Гэта нам мама чытала, давай штосьці новае!» Тады даводзілася распавядаць нешта блізкае да рэальнасці: штосьці з падзей, якія насамрэч калісьці адбывалася. На другі дзень — тое самае: «Дзеда, раскажы!» Ізноў пачынаю распавядаць, а яны: «Не, там не так было!» І падумаў: а чаму б не запісаць? Так і запісаў каля 10 расповедаў і штовечар адзін з іх чытаў. Аднойчы да мяне прыйшла знаёмая, пачытала і гаворыць: «А давай пакажу рэдактару дзіцячай газеты «Зорька»! Працягам было тое, што мне прапанавалі ў рэдакцыі пасаду намесніка галоўнага рэдактара... Назваў цыкл тых апавяданняў «Маша і яе сябры». Маша — гэта мая ўнучка. У газеце «Зорька» апавяданні пачыталі свет — такім чынам, пасля пяцідзесці гадоў я стаў «юнкарам»! Далей былі водгукі — дзецям падабалася! Потым выдаў і кнігу. Знайсці агульную мову з дзецьмі аказалася проста: па адукацыі я педагог, скончыў геафак БДУ, а дагэтуль працаваў у школе настаўнікам нават без спецыяльнай адукацыі — выкладаў фізіку і фізічную культуру. Працаваць з дзецьмі падабалася...

**Рос я на хутары, на мяжы
Смаленскай вобласці. У нас дома
нават радыё не было,
не тое што тэлевізара —
я слухаў птушыныя спевы, шум
вятроў... У мяне шмат вершаў
пра вясну — усё адтуль. Калі
нешта моцна любіць, адкрываю-
ца неверагодныя магчымасці
выказаць пачуццё праз слова.
Так і з Радзімай: калі ты яе па-
сапраўднаму адчуў, то піша-
ш і разважаеш па-іншаму.**

Але вернемся да літаратурнай творчасці. Неяк даведаўся, што наш сваяк з Чалыбінска раптам пачаў пісаць вершы, дасылаў іх нам. Гэта былі творы пра вёску, пра глыбокі сум па дзяцінстве, што прайшло ў вясковай хаце... Але мова, якой былі напісаны вершы, вымучана жадаць лепшага. Аднаго разу я ўзяў аловак і акурат на той паперцы цалкам перарабіў твор... Пасля тэкст прачытаў

артыст эстрады Анатоць Ярмоленка і кажа: «Гэта трэба пакласці на музыку!» І пытае ў мяне: «А можаш напісаць яшчэ з дзясятка?» — «Ды хоць дваццаць, — адказаў. — Толькі на якую тэму?» Далей артыст запытаўся, ці быў я калі ў вёсцы ў начным: «Можаш напісаць пра начное?» Я і напісаў пра перажытае... Ёсць верш пад назвай «Касьба» — рана пачаў працаваць і дасюль памятаю, як пайшоў у свой першы пакос... Тыя песні потым былі выданы на дыску, прагучалі на Славянскім базары, намінаваліся на прэмію Саюзнай дзяржавы...

А ўвогуле, мусіць, гэта лёс. Быў у маёй маладосці выпадак, у які цяпер цяжка паверыць. Але, між тым, усё — праўда... Будучы ваенным, паехаў у камандзіроўку ў Казахстан. Ёсць там горны запаведнік Аксы. Нам вырашылі паказаць яго. Начальнік, казах, прапанаваў пазнаёміць нас з мясцовым прарокам, які прадказваў падзеі, што меліся адбыцца. Але я адмовіўся. Кажу: «Не хачу ведаць, што наперадзе, ці мала што ён прадкажа — думай потым...» Тым не менш на экскурсію паехалі. Падняліся ў горны аул. А там ужо чакалі гасцей з Масквы: нас урачыста сустракалі, ляжаў дыванок, на ім стаяў вослік. Вырашылі, што самы шановны госць — генерал з нашай кампаніі. Але той адмовіўся ад ушанаванняў. Тады на восліка пасадзілі мяне — жывёліна ж стаіць і ні туды, ні сюды. Хлопчык цягне яго за шворку, падпыхваюць сяляне ззаду, але нічога не дапамагае. І толькі я вырашыў злезці — жывёліну як панесла! Хлопчык бяжыць паперадзе, спрабуе ўтаймаваць... І ўсё ж я саскочыў, рызыкуючы атрымаць траўму. Інтуітыўна падумаў: трэба падзякаваць хлопчыку за яго старанні. Дастаў з кішэні грошы — аказалася дзясятка, па тых часах досыць вялікая купюра... Мясцовыя, на чых вачах гэта адбывалася, хорам пачалі дзякаваць, а пасля падышоў той прарок. «Вы жывяце не сваім жыццём. Вы няправільна выбралі свой шлях. У той якасці, як зараз, вы, хоць і дасягнеце пэўных поспехаў, але яны не будуць такімі вялікімі, чым калі б вы выбралі іншы шлях. Такая магчымасць у вас з’явіцца ў другой палове жыцця». Іншымі словамі, ён сказаў, што мой творчы асёл пакуль стаіць. Але потым ён ірване так, што ўсе здзіўляцца, і сам я, і блізкія... Мы пасмяяліся тады і забылі пра гэта. Успомніўся выпадак, толькі калі стаў пісаць.

— Песні на вашы словы адразу заваявалі папулярнасць: у іх спалучыліся ўспаміны пра самае дарагое з меладычнасцю і трапнасцю слова, якое ідзе ад сэрца. Вы раслі ў вёсцы, і тое,

пра што пішаце, — частка жыцця... У аснове глыбокіх пачуццяў да Радзімы — уражанні дзяцінства і юнацтва?

— Рос я на хутары, на мяжы Смаленскай вобласці. У нас дома нават радыё не было, не тое што тэлевізара — я слухаў птушыныя спевы, шум вятроў... У мяне шмат вершаў пра вясну — усё адтуль. Калі нешта моцна любіць, адкрываюцца неверагодныя магчымасці выказаць пачуццё праз слова. Так і з Радзімай: калі ты яе сапраўднаму адчуў, то піша і разважаеш па-іншаму.

А слухаць радыё хадзілі з мамай да суседзяў. Па праграме ў адзінай выпісанай на ўсю вёску газеце вышукваў, калі будуць перадаваць канцэрт, каб не прапусціць іх. Музыка спрыяла таму, што зараджалася і загартувалася магутае пачуццё да Айчыны. Слухалі каля радыёпрыёмніка і трансляцыю першамайскіх парадаў — гэта напаўняла гонарам за сваю краіну. А падмацоўваліся мае пачуцці тымі абставінамі, што з кожным годам назіраў пэўныя змены да лепшага: напрыклад, спачатку хадзіў у школу босы, потым — у галошкі, пасля раз на год мне куплялі чаравікі. Бацька пайшоў з жыцця, калі мне было паўтара года — маці давялося паспытаць цяжкасцей. Але гэта прывучыла глядзець на ўсё вачыма грамадзяніна: калі ў школе мне выдзялялі спартыўны касцюм, я лічыў, што дзяржава мяне падтрымлівае... Такое стаўленне захавалася на ўсё жыццё.

— Якое месца ў вашым выхаванні займалі размовы пра нядаўнюю на той час вайну?

— І дзед, і дзядзька мой ваявалі — яны і распавядалі пра вайну. Бацька, Захар Купрэвіч Юркін, быў узнагароджаны двума медалямі за адвагу, за баявыя заслугі, за штурм Берліна. Ён распавядаў пра ваенныя падзеі сваім бацьку — майму дзеду, жонцы — маёй маці, а яны расказалі потым мне. То-бок, многаезтаго, праз што прайшоў бацька, я ведаў. Распавядалі мне і пра тое, як немцы праходзілі праз нашу тэрыторыю. У планах — напісаць аб гэтым, бо памяць пра людзей павінна застацца. Адзін з красамовных выпадкаў — выратаванне вёскі, якую хацелі спаліць. Сярод вяскоўцаў быў жыхар, які ў папярэднюю вайну знаходзіўся ў палоне ў Германіі, дзе і вывучыў нямецкую мову. Аднойчы прыехалі немцы і пачалі шукаць партызан — а для таго былі ўсе падставы: на зіму сяляне закопвалі гародніну ў зямлю, і нехта данёс у камендатуру, што гэта — для партызан... Немцы ўсіх пастроілі — жыхары чакалі пакарання... І тут прыязджае нямецкі афіцэр. Былы палонны і крыкнуў яму: «Камрад!», што па-нямецку значыць «таварыш». Яны пачалі размаўляць, і высветлілася, што вясковец быў у палоне ў той мясцовасці, дзе жыў афіцэр... Вёска пад назвай Малуноўка на мяжы Смаленскай вобласці засталася неканутай... На магільным помніку выратавальніка пад яго прозвішчам у дужках напісана слова, якое тады захінула жыхароў ад гібелі — камрад... Слова, што перавярнула біяграфію чалавека.

Бабуля распавядала і пра тое, як дзед мой быў конюхам і вазіў рэчы яўрэяў-гандляроў. Чалавека, на якога ён

працаваў, звалі Іцка. Некалькі разоў падчас вайны, калі надараліся аблавы ці карныя аперацыі, ад Іцкі прыводзілі дзяцей — бабуля іх хавала. У той жа час побач, у Хоцімску, на льназаводзе, яўрэяў расстрэльвалі, закопвалі паўжывымі — там было масавае пахаванне... Пасля вайны ўжо, калі не было чаго нават сеяць, Іцка дапамог бацьку... Дапамог і маці ўладкавацца працаваць у пякарню, калі бацькі ўжо не было.

Таксама распавядала мама, што ў вайну падчас аднаго з наездаў карнікі забілі і забралі іх свінню. Маці хацела пакінуць вантробы — не было чым карміць дзяцей. Звярнулася да старасты, якога лічылі ў вёсцы салідным чалавекам. Але той не дазволіў, сказаў: «Вы — чырвоныя...» Гэта не ў апошнюю чаргу паўплывала на мой выбар прафесіі...

— Беларусы — ці не самы міралюбны народ, і столькі выпрабаванняў выпала на іх долю...

— Увогуле, страшна ўявіць маштаб народнай трагеды: практычна ніводная сям’я не выйшла з вайны без страт. Сярод маіх продкаў таксама ёсць страты. У Трасцянецкі загінуў дзядзька...

Трэба было б ужо раней даследаваць пытанне генацыду: усе матэрыялы павінны былі прайсці праз пэўныя інстанцыі. У тым ліку праз дэпутацкія камісіі і суд, каб вызначыцца, як расцэнваць гэтыя сумныя факты: загінула каля трох мільёнаў беларусаў... Што гэта: генацыд ці не? Чаму афіцыйна было аб’яўлена пра генацыд яўрэяў і цыган, а пра беларусаў — не было? Сёння адсочваю гэтыя звесткі і ведаю, што ў пракуратуры ідзе збор матэрыялаў, кожная абласная пракуратура вядзе справу па генацыдзе. Пэўна ж, у хуткім часе некаторыя звесткі апублікуюцца.

Наш гімн пачынаецца словамі: «Мы, беларусы, мірныя людзі...» Заўжды мы былі мірнымі і памяркоўнымі. Нездарма кажуць: калі ёсць у чалавеку памяркоўнасць і людскасць, гэта беларус. Ён ніколі не прыме спантаннае рашэнне. Заўжды павінен быць з людзьмі, нават кавалак сала адзін з’есці не можа — трэба з кімсьці падзяліцца... Гэта нашы традыцыі, якія і я пранёс па жыцці. Я — веруючы чалавек, хоць і не рэлігійны. Веру, што справядлівасць заўжды перамагае, вінаватыя павінны адказваць.

Гутарыла Аліса БРАТКА

За бяседным сталом

Водгукі на Купалаву «Жалейку», пра якія ішла гаворка ў папярэдніх нумарах «ЛіМа», былі апублікаваны ў перыёдыцы Мінска і Вільні. Іх аўтары — не толькі знаёмыя паэта, але і апекуны яго творчага сталення. Чарговы наш артыкул прысвечаны рэцэнзіі, выдадзенай у польскім друку Аўстра-Венгрыі (Кракаў), што істотна пашырае і геаграфію самай ранняй вядомасці беларускага паэтычнага зборніка, і міжнародны культурны кантэкст.

Пецяrbург — Кракаў — Мінск

Аўтар наступнага па часе водгук, услед за Ядвігіным Ш. і Уладзімірам Самойлам, — Ян Урбан (1874—1940), каталіцкі святар, багаслоў, прадстаўнік ордэна іезуітаў. У 1907—1910 гг. жыў у Расіі, ініцыіраваў падрыхтоўку і выпуск шэрагу рэлігійных выданняў: малітоўнікаў, брашур, альманаха «Католическое обозрение» (Кракаў, 1923), перакладзеная з польскай мовы Дзмітрыем Падбярэзскім.

Як ні парадасальна, сённяшняе ўключэнне Яна Урбана ў беларускі кантэкст адбылося не праз рэцэнзію на дэбютны зборнік будучага класіка літаратуры, пра якую няма згадкі ні ў энцыклапедычным даведніку «Янка Купала» (1986), ні ў аднайменнай трохтомнай энцыклапедыі (2017—2018). У выдавецтве «Беларуская навука» ў 2021 г. пабачыла свет кніга «Макрына Мечыслаўская ў святле праўды» (Кракаў, 1923), перакладзеная з польскай мовы Дзмітрыем Падбярэзскім.

Перад намі яшчэ адзін парадокс. Цяпер ужо непасрэдна звязаны з рэлігійнымі поглядамі і дасведчанасцю аўтара. Сам паслядоўны прыхільнік канфесійнага аднання, ксёндз Ян Урбан з дапамогай архіўных дакументаў і сведчанняў удзельнікаў мінулых падзей узяўся развянчаць найбуйнейшую містыфікацыю сярэдзіны XIX ст., звязаную з ліквідацыяй уніі ў Расійскай імперыі.

Пачынаючы з 1845 г. уся Еўропа загаварыла пра навамучаніцу — ігуменню Траецкага кляштара базыліянак у Мінску, ахвяру гвалту і здзекаў, якія яна зведала разам са сваімі сёстрамі-інакінямі. Асобай «маці Макрыны» натхняліся многія польскія жывапісцы і пісьменнікі другой паловы XIX — пачатку XX ст.: Адам Міцкевіч,

Юліюш Славацкі, Зыгмунт Красінскі, Станіслаў Выспянскі і інш. Дэвіз, абраны аўтарам кнігі 1923 г.: «Нельга трываць няпраўду пад покрывам набожнасці».

Пачутая і ў каралейскім горадзе

Польскі грамадска-культурны штомесячны часопіс «Przegląd Powszechny» (=Усеагульны агляд) у гісторыі свайго працяглага існавання мае тры перыяды: 1884—1939, 1947—1953, ад 1982 г. Водгук на Купалаву «Жалейку» быў апублікаваны ў 108 томе за 1910 г. У беларускай даведчанай літаратуры адзінае яго ўпамінанне знаходзім у біябібліяграфічным слоўніку «Беларускія пісьменнікі» (1994, т. 3).

Матэрыялы часопіса «Przegląd Powszechny» традыцыйна размяшчаліся ў рубрыках «Артыкулы навуковыя і літаратурныя», «Агляд мастацкай літаратуры», «Справаздача з руху рэлігійнага, навуковага і грамадскага». У «Аглядзе мастацкай літаратуры» вылучаны раздзелы «З польскага пісьменства», «З замежнага пісьменства», «Бібліяграфічныя запіскі». У апошнім з названых змешчаны водгукі на выданні, якія пабачылі свет на польскай, нямецкай, украінскай мовах. Значныя выдавецкія плошчы адведзены публікацыям, прымеркаваным да 100-годдзя з дня нараджэння Юльюша Славацкага (1809—1849).

Рэцэнзія на «Жалейку», падпісаная крыптанімам Ks. J. U. (Ksiądz Jan Urban), змяшчае беларускія ўстаўкі (назвы, асобныя словы, узоры паэтычнага пісьма), перададзеныя лацінкай. Гэтую адметнасць арганізацыі тэксту мы захавалі ў сваім перакладзе. Пераствораныя аўтарам артыкула асобныя фрагменты падаюцца на

мове арыгінала. У канцы тэксту намі прапанаваны каментарыі, якія дазваляюць трымацца больш адкрытага абсягу Купалавай лірыкі.

Żalejka Janka Kupały. Pieciarburh. Str. 152.

Zahlanie sonce i ў nasze wakonce, «zagładnie słoneczko i w nasze okieneczko». Пад такім дэвізам утварылася ў Пецяrbургу пару гадоў назад суполка некалькіх людзей добрай волі, якая мае на мэце асвету беларусаў шляхам распаўсюджвання твораў на роднай мове.

Літаратурны даробак гэтай суполкі яшчэ вельмі сціплы: пара лемантароў, чытанак, пераклад «Пана Тадэвуша» і два ці тры зборнікі беларускіх вершаў. Да апошніх адносіцца і «Żalejka» (fujarka). «Graj, moja żalejko, śpiewaj jak słowiczek, opiewaj niedolę, opiewaj niewolę i głos swobodnie, że żyje kraj rodzimy»¹.

У названай кнізе Янка Купала — паэт нядолі і няволі гэтага васьмімільённага люду, які ў пачаце народаў спазніўся заняць месца за бяседным сталом². Можна, цяпер занадта позна? Хто можа ведаць пра гэта? Але дзіця гэтага люду хоча песняй нагадаць, што жыве гэты забыты люд, што чуе, што спявае, хоць спеў яго сумны, як сумная і яго доля.

Янка Купала — гэта сапраўдны паэт, бо толькі праўдзівая паэтычная душа адчуе прыгажосць нават у гэтым аднастайным, сумным, пясчананым краі, толькі сапраўдны паэт, хоць і бачыць «lud ubogi, wiecznie w łapciach, w łachmanach, nie umiejący czytać»³, аднак ён любіць сваю Беларусь і запэўнівае яе:

Ja kali b z zej razluczyŭsia,
Płakaŭ b s usich sil.
Ej, bo dzie woŭk uradziŭsia,
Jamu kust toj mił⁴.

Гэтай сваёй «storonce» ён прагне лепшай долі, прагне больш хлеба для цела, больш асветы для духу. Ён прагне больш «ziarnielki» для «mużyczka», бо з той, што ў яго ёсць, цяжка выжыць, і добра, што ён прагне яе. Але тут і там чутны фальшывы акорд — гэта закіды на пана, на яго

багацце, эксплуатацыю. Гэта можа пасяць у душы народа такія пачуцці, якія з галечы дакладна не выведучь. Варта абмежавацца іншай, больш пэўнай праграмай, а тым часам і да паноў ставіцца паводле гэтых прыгожых слоў:

Lubimoś, maje susiedzi!
Kińma swarki, zwadki,
Żyjma, jak rodnyje dzieci
Adnej naszaj matki.
Szto ty majesz z swojej zwadki,
Z dzikaj nienawiści?
Ludzi tolki našmiaucca,
I ūsiej toj karyści.
Ludzi tolki našmiaucca,
Wrągi skarystajuć,
Nad duszoz czort zapanuje,
Wnuki ciabie złajuć⁵.

Ks. <ёндз> Я. <н> У. <рбан>

¹ Пераклад эпіграфа да зборніка «Жалейка»: «Грай, мая жалейка, // Пей, як салавейка! // Апявай нядолю, // Апявай няволю, // І грывні свабодна, // Што жыве край родны».

² Метафарычнасць пісьма рэцэнзента пераклікаецца з крылатымі радкамі з верша «Маладая Беларусь» («Вольны вецер напеў вольных песень табе...»), упершыню апублікаванага ў зборніку «Шляхам жыцця» (1913): «Падыймайся з нізін, сакаліна сям'я, // Над крыжамі бацькоў, над курганамі; // Занімай, Беларусь маладая мая, // Свой пачэсны пасад між славянамі». У пазнейшай рэдакцыі з мэтай пашырыць сэнс першапачатковага варыянта паэт унёс змены ў ключавыя вершаваныя радкі: «Над крыжамі бацькоў, над нягодамі»; «Свой пачэсны пасад між народамі».

³ Не пераклад, а пералічэнне па-польску асноўных характарыстык зборнага вобраза беларускага народа паводле вершаваных твораў «Жалейкі».

⁴ Страфа з верша «Родныя вобразы»: «Я, калі б з ёй разлучыўся, // Плакаў з усіх сіл... // Эй, бо дзе воўк урадзіўся, // Яму куст той міл!»

⁵ Тры першыя страфы з верша «Любімось, мае суседзі!».

Мікола ТРУС

Вяленевы збор

У першай публікацыі, прысвечанай зборніку «Жалейка», мы закранулі шэраг праблем не толькі з гісторыі літаратурнага працэсу, але і выдавецка-паліграфічнай практыкі пачатку XX ст. («ЛіМ», 29 красавіка 2022 г.).

Шэраг беларускіх кніг, што пабачылі свет дзякуючы пецяrbбургскай суполцы «Загляне сонца і ў наша аконца», выходзілі ў двух варыянтах. Паводле рэкламных аб'яў, якія перыядычна друкаваліся на старонках віленскай «Нашай Нівы», кнігі адрозніваліся наступным чынам (захоўваем некаторыя асаблівасці правапісу): «Таннае выданне на добрым белым паперы ў вокладцы»; «Дарагое на пекным чэрпным паперы, у пекнай з беларускім узорам вокладцы».

Даследчыцкую і чытацкую ўвагу прыцягнула характарыстыка паперы — чэрпаная. Разабрацца дапамагла спецыяльная літаратура.

У Расійскай імперыі XIX ст. паводле спосабу вытворчасці паперу падзялялі на ручную (чэрпальную) і машынную. Асартымент павялічваўся разам з тэхнічным прагрэсам. Да канца XIX — пачатку XX ст. налічвалася звыш 50 гатункаў. Толькі ў кніжнай справе выкарыстоўвалася папера александрыйская (або імператарская), ватманская, вяленевая, кітайская, любская, слановая і інш. Нярэдкай была практыка выдання тыражу на паперы розных гатункаў, ад якіх залежалі якасць і знешні выгляд кнігі, яе кошт. Паводле падлікаў Сцяпана Александровіча, пецяrbбургская выдавецкая суполка «за няпоўныя восем год існавання выпусціла цэлую бібліятэчку беларускіх кніг — каля 40 назваў агульным тыражом звыш 100 тысяч» («Гісторыя і сучаснасць», 1968). Першым быў «Беларускі лемантар, або Першая навука чытання». На працягу 1907—1908 гг. некаторыя кнігі выходзілі ў серыі «Беларускія песняры» — у танным і дарагім пераплёце: «Дудка беларуская» Ф. Багушэвіча, «Пан Тадэвуш» А. Міцкевіча, «Гапон» В. Дуніна-Марцінкевіча, «Смык беларускі» Ф. Багушэвіча і інш. Паліграфічная варыянтнасць «Жалейкі» Янкі Купалы — «гэта сведчанне высокай ацэнкі творчасці маладога паэта, першая кніга якога ставілася адразу поруч з беларускай класікай — падпіснымі выданнямі В. Дуніна-Марцінкевіча і Ф. Багушэвіча» (С. Александровіч).

У кнізе «Гісторыя і сучаснасць» апублікаваны рахунак пецяrbбургскай друкарні К. Пянткоўскага на імя А. Грыневіча ад 30 кастрычніка 1910 г., у якім выкладзены поўны кошт выдання «Адвечнай песні» і «Гусляра». Датычна нашай тэмы аса-

бліваю цікавасць выклікае якаясь дэферэнцыяцыя і колькасная прапарцыя, праведзеная спецыялістам выдавецкай справы пачатку XX ст.: экзэмпляры «Адвечнай песні» — «звычайныя» (2500) і «вяленевыя» (100).

Вяленевая (фр. *velin* — тонка вырабленая скура) — папера найвышэйшага гатунку. Чыста цэлюлозная (без драўніны), добра праклееная, шчыльная, пераважна жаўтаватага колеру. Пры яе вырабе выкарыстоўвалася чэрпальная форма з тканінавай сеткай, якая не пакідала на аркушы ніякіх адбіткаў, ліній.

Прыгадаем паведамленне, апублікаванае ў «Нашай Ніве» 4 ліпеня 1908 г., аб продажы ў віленскай канторы газеты дзвюх новых беларускіх кніжак (захоўваем шрыфтовае афармленне першакрыніцы): «Жалейка — Янука Купалы» (цана на простым паперы 50 кап., а на лепшым — 80 кап.) і 2) Smyk — М. Buraczka (цана 20 кап. і дарагое выданне — 35 кап.).

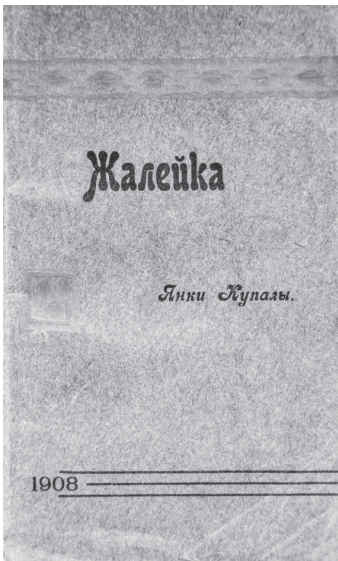
Сёння беларускія кнігі на вяленевай паперы — сапраўдная бібліяграфічная рэдкасць. Пра гэта сведчыць і экзэмпляр, нядаўна выяўлены супрацоўнікам Інстытута славістыкі РАН Ігарам Барынавым у Расійскай нацыянальнай бібліятэцы (Санкт-Пецяrbбург), — «Smyk Biełaruski» (1908) Сымона Рэўкі з-пад Барысава (Францішка Багушэвіча).

У пачатку XX ст. адна з найбуйнейшых кніжніц краіны насліла назву Імператарскай Публічнай бібліятэкі. Калекцыя кніг пра Расію на замежных мовах — «Россика» — пачала фарміравацца ад самага пачатку існавання ІПБ. Пры яе камплектаванні бібліятэкары кіраваліся не самай мовай выдання, а яго графікай. Такім чынам, у раздзел славістыкі траплялі беларускія кнігі на лацінцы. Такая практыка працягвалася і ў 1920—1930 гадах.

Можна меркаваць, даражэйшыя экзэмпляры кніг, што выдавала суполка «Загляне сонца і ў наша аконца», часткова былі разлічаны менавіта на такія бібліятэкі. А ў выпадку з Імператарскай Публічнай, яшчэ ў 1810 г. афіцыйна было замацавана права кніжніцы «получать безвозмездно по два экземпляра каждой вновь издаваемой книги из всех типографий, в Империи состоящих».

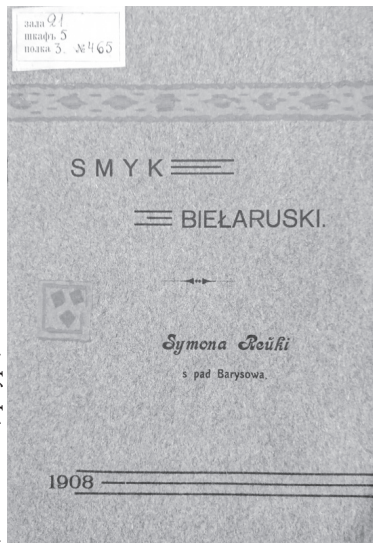
Мікола ТРУС

З фондаў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы (Мінск).

«Жалейка» Янкі Купалы. Пецяrbбург, 1908 г.

З фондаў Расійскай нацыянальнай бібліятэкі (Санкт-Пецяrbбург).

«Смык беларускі» Сымона Рэўкі з-пад Барысава (Францішка Багушэвіча). Пецяrbбург, 1908 г.

Прачытайце дзецям!

Апавяданні для лета

Новая кніга Іны Фраловай «Андрэйкава лета» — зборнік з шасці апавяданняў: твор, які даў назву кнізе, а яшчэ — «Сумнае сонейка», «Выбар», «Сяргейка-Бармалейка», «Жывое радыё», «Сонечнае мора». Кароткія, дынамічныя, з выразным адлюстраваннем дзеяння, што прыцягвае ўвагу, прымушае уважліва чытаць твор, такія апавяданні нагадваюць пра найлепшыя традыцыі беларускай дзіцячай літаратуры. Калі перагарнуў апошнюю старонку кнігі, успомніліся зборнікі з 1960—1970-х гадоў: Уладзіміра Юрэвіча «Дожджык на колах», «Дзе начуе сонца», «Тараскавы турботы», Васіля Ткачова «Хітры Данік», Даіра Слаўковіча «Пачым фунт ліха», яго ж аповесць «Хвядоскавы канікулы»... Нават задумаўся: а ці перавыдаюцца тыя кнігі, якія дакладна вучаць дабрыні і справядлівасці?..

Гэтую самую складаную, самую няпростую задачу дзіцячай літаратуры і ўзяла на свае плечы таленавітая пісьменніца Іна Фралова: паказаць у паводзінах дзіцяці, з улікам яго ўзросту, што ж, зыходзячы з уяўленняў выхавання, педагогікі правільна, разумна, прыгожа, справядліва, сумленна... Але ж

і паказваючы гэтыя «правільныя» фрагменты жыцця, нельга згубіць адпаведны характар перадачы дзействаў, сюжэтаў. І не толькі таму, што размова пра вечныя чалавечыя ісціны гуманістычнага характару ідзе ў жанры апавядання, мастацкага твора, але і таму, што кніга разлічана на зусім юнага чытача. Мне падаецца, што ў Іны Фраловай усё атрымалася. Дзеці гуляюць, гарэзяць, сумняваюцца ў правільнасці таго ці іншага рашэння, — і спыняюць свой выбар. Робяць яго без падказкі дарослых. Правільны выбар. Дакладней — без падказкі словам. Да выбару, правільнага рашэння падштурхоўваюць паводзіны дарослых, арганізаванае імі жыццё, іх дзеянні ў побытавых сітуацыях... Так і ў апавяданні «Выбар», калі Алесь ахвяруе сваім кавалачкам любімага торта «Кіеўскі», каб дагadzіць дзядулю... Не будзем пераказваць, чаму менавіта дагadzіць. Прачытайце. І знойдзеце ў кароткім апавяданні «Выбар» цэлую філасофію жыцця, а галоўнае — разам са сваімі дзецьмі, унукамі. І паразважаеце, звернеце ўвагу на пэўныя парадэгмы чалавечага лёсу.

Сяргейка, імя і паводзіны якога далі назву апавяданню — «Сяргейка-Бармалейка», маючы тату-пісьменніка, марыў пра тое, што ў дарослым жыцці стане шафёрам. Бо гэта шмат цікавей, чым сядзець у кабінёце і пісаць кнігі, якімі і без таго перапоўнены бібліятэкі. І перад прэзентацыяй новай бацькавай кнігі, заўважаўшы, што яна зусім без малюнкаў, Сяргей размаляваў старонкі, якія яшчэ пахлі друкарскай фарбай. Правіна выявілася на самой прэзентацыі. Ды вінаватага не шукалі... «...Сяргейку схапіла бібліятэкарка і панесла назад. У дзвярах з радасцю на твары

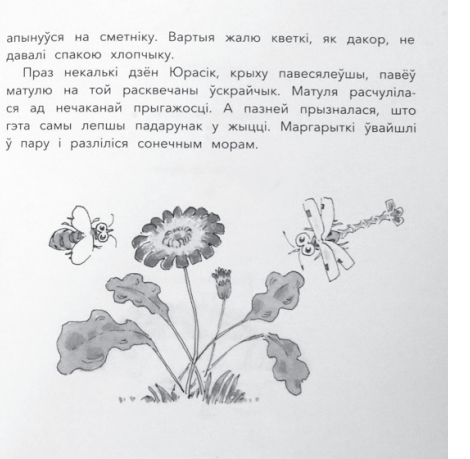

прад'явіла: "Вось ён — ваш Сяргейка-Бармалейка!" Грымнулі апладысменты. А тата ўзяў яго на рукі і сказаў: "Прадстаўляю: мой суаўтар!" А пасля аддаў усе кветкі. Дарослыя засмяліся і зноў пачалі апладзіраваць.

Дома, лежачы ў ложку, Сяргейка разважаў: "Калі ўсім так спадабалася, можа, ну яго, гэтага шафёра?"»

Кніга Іны Фраловай «Андрэйкава лета», упэўнены, спадабаецца і юным чытачам, і іх мамам і татам. Прыцягвае да старонак зборніка добрых апавяданняў і сімпатычнае афармленне славутага кніжнага графіка Сяргея Волкава. Яго малюнкі дапамагаюць пазнаёміцца з юнымі героямі, спрыяюць болей хуткім стасункам чытачоў і герояў кнігі.

А нам застаецца чакаць новых кніг Іны Фраловай. Дарэчы, зборнік

апынуўся на сметніку. Вартыя жалю кветкі, як дакор, не давалі спакою хлопчыку. Праз некалькі дзён Юрасік, крыху павеселеўшы, павёў матулю на той расквечаны ўскрайчык. Матуля расчулілася ад нечаканай прыгажосці. А пазней прызналася, што гэта самы лепшы падарунак у жыцці. Маргарыткі ўвайшлі ў пару і разліліся сонечным морам.

апавяданняў «Андрэйкава лета» пабачыў свет у Выдавецкім доме «Звязда», які па добрай традыцыі працягвае радаваць юнага чытача навінкамі сучаснай дзіцячай літаратуры.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Мудрагелькі, прыпраўленыя іроніяй

Тое, наколькі паэт адчувае кожны вобраз, падзею ў сваім жыцці і абрамляе іх у мастацкае слова, уражае і здзіўляе. Здаецца, усе думкі падпарадкаваны рыфме, кожнае слоўца звязваецца з іншым — і нараджаюцца вершы.

Яўген Вікенцьевіч Карпуць — уладжэнец Іўеўскага раёна Гродзенскай вобласці. У гады ліхалеццяў малапрыкметны хутар Лабачы на ўскрайку лесу дапамагаў выжыць сям'і, дзе было чацвёрта дзяцей. Пасля вучобы ў школе Я. Карпуць атрымліваў адукацыю ў Гродне, Маладзечне і Маскве. З 1962 года, пасля дэмабілізацыі з арміі, працаваў на асветніцкай ніве ў Барысаве, а ў 1983 годзе пераехаў на Стаўбцоўшчыну, дзе жыве па сёння. У 1986 годзе Яўген Вікенцьевіч стаў лаўрэатам Усесаюзнага конкурсу патрыятычнай песні ў Кіеве. Аўтар зборнікаў паэзіі «Васільковыя прасторы» (2004), «Камертон» (2011), «Феерверк» (2005) і «Аксаміт» (2016). Цікава, да паэтычнага слова пачаў праяўляць яшчэ ў школьныя гады і з вершамі звязаў сваё жыццё назаўсёды. Няўзброеным вокам відаць, што паэт мысліць рыфмавана.

Карацелькі, карпуцізмы, мудрагелькі, а таксама формулы жыцця складаюць новую кнігу Яўгена Карпуця «Дзялянка для весялосці», якая выйшла ў выдавецтве «Чатыры чвэрці». Прынамсі сам паэт так называе свае вершы. «Іранічныя карацелькі (карпуцізмы) — зарыфмаваныя тэмы ў форме аднаго слупка. Рамкі сюжэтных законаў у кожным творы можна расхінаць бясконца, але ўсё ж галоўнае — гэта думка. Думка добрага і добрага сэрца ніколі не пашкодзіць грамадству. Яны вельмі

патрэбныя ў наш даволі жорсткі час. Добрыя думкі дапамагаюць спяваць душы. Яны светлымі паэтычнымі аблачынкамі плывуць над ростанямі нашага паўсядзённага жыцця».

Далучыцца да іранічных карацелек дапамагла жыццёвая дарога і падтрымка сяброў. Нараджэнню рыфмаваных слупкоў садзейнічалі розныя абставіны. Аднойчы, напрыклад, паэт прачытаў аб тым, што «услышав, як красіва одетый молодой человек сквернословит на улице, Пифагор сказал: "Или говори речи, соответствующие твоему платью, или оденься соответственно твоим речам"». І формулу маральнасці зафіксаваў наступнымі радкамі:

Хлопец вельмі мацюкаўся,
Хоць адзеты быў нябедна.
Калі дрэннага набраўся —
Адзявайся адпаведна.

У іранічных карацельках не ставіцца мэта напалохаць словам сумленне, а толькі палепшыць яго: «Вострых дурак балаяванне не старайся абмінуць // Апраменіць цябе з рання карпуцізмамі Карпуць».

Яўген Карпуць — сапраўдны майстар малой формы. Яго творчасць пацвярджае ўсім вядомыя словы Антона Чэхава «сцісласць — сястра таленту». Паэт гаворыць сцісла, але канцэнтравана. У некалькіх радках заключае пэўную мудрасць, свой жыццёвы досвед, прадстаўляючы чытачу глебу для роздуму. На любую з'яву ў паэта знойдзецца карпуцізм. Паглядзець толькі на іх назвы, якія адлюстроўваюць шырокі спектр тэм: «Мроі паэта», «Самастойнасць», «Праблемы», «Уменне», «Старасць», «Падхалім», «Пазітыў і негатыв», «Надзея», «Падробкі», «Прагнасць», «Флегматык», «Прафсаюз», «Грахі», «Уцёкі», «Новы шлях», «На могільках», «Талент», «Праўда»... Вершы напісаны проста, немудрагеліста, аднак чытачу яны падабаюцца сваёй лёгкасцю, ноткамі гумару і мудрасці:

На двары гуляў Сярожа,
Там злавіў ён матылька.
Хай сумленне дапаможа,
Бо жыццё ў яго руках.

У канцы кнігі аўтар падзяліўся формуламі жыцця — высновамі, зробленымі дзякуючы вопыту. Тут чытач шмат можа падкрэсліць для сябе важнага і каштоўнага. Так, напрыклад, Яўген Карпуць вызначае паняцце шчасця: «...цэлы комплекс жыццёвых кампанентаў, якія немагчыма адчуць адначасова. Часцей мы бываем шчаслівымі толькі часткова. Паўната і працягласць шчасця залежыць ад пэўных прычын, якімі нашпігоўваецца жыццё

кожнай асобы. Шчаслівы той чалавек, якому ўсё падабаецца. Лавіце шчасце не за хвост учарашняга дня. Здароўе — паветра шчасця, а холад і цяпло — яго бакі».

Кажуць, што гумар — выратавальны круг на хвалях жыцця, з ім лягчэй перажываць калізіі. Не кожны здольны гумарам і іроніяй глядзець на сябе. Аднак гэтаму можна павучыцца, узяўшы ў рукі «Дзялянку для весялосці», дзе ёсць месца і гумару,

Карацелькі, карпуцізмы, мудрагелькі, а таксама формулы жыцця складаюць новую кнігу Яўгена Карпуця. Прынамсі сам паэт так называе свае вершы. «Іранічныя карацелькі (карпуцізмы) — зарыфмаваныя тэмы ў форме аднаго слупка. Рамкі сюжэтных законаў у кожным творы можна расхінаць бясконца, але ўсё ж галоўнае — гэта думка. Думка добрага і добрага сэрца ніколі не пашкодзіць грамадству. Яны вельмі патрэбныя ў наш даволі жорсткі час. Добрыя думкі дапамагаюць спяваць душы. Яны светлымі паэтычнымі аблачынкамі плывуць над ростанямі нашага паўсядзённага жыцця».

і іроніі, і роздуму. Сузор'е розных настраюў, думкі-жамчужыні, карацелькі, сяброўскія парады і мудрагелькі Яўгена Карпуця не пакінуць чытача абыякавым.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

З радзімы на радзіму, а канкрэтна — са Светлагорска ў Чавусы ізноў... Мільгаюць непрыкметна кіламетры, пражытых не вяртаючы гадоў. Мы самі ўсё сабе і толькі самі. А рэха мне тых пройдзеных дарог нагадвае нямымі галасамі, што іччасця іччасцем нат знайсці не змог. Ах людзі, людзі, людзі-чалавекі! Шукаем, — дзе павінны ўсё ж згубіць, але ўпадаюць у маленства рэкі і ў нашых снах жыццё лясоў шуміць... Ёсць вулкі, лепшыя за ўсе праспекты, завулкі ёсць, як ёсць і балышакі, што кожны раз прыкметна непрыкметны, астатняе ўсё — іччасця тупікі. У часу, не, не адыму паклажу, ды, слёзную абуджваючы цьму, я зрокам гэту вуліцу пагладжу, пасля наогул зрокам абдыму.

Не знаю, што, навошта, як бярэцца, чаму цяпер сябе сабой вучыць, а пад рукою стомна сэрца б'ецца, — і як яго рукою абараніць? Ад усяго і ад сябе збавенна, ад болю, што так торгае яго, ад думак, што часцей неміласэрна у ім шукаюць нечага свайго. Запоўнены пакой сэрцаўзрушэннем, яно і за расчыненым акном, — не маючы ўва мне супакаення, у звонавых нябёсах за слямом...

Алёна ПАПКО

Каліна

Пякучыя ёй ні на чым маразы — Ад іх салатзей толькі гронкі! І светла ад чырвані той да слязы, На сэрцы ад дотыку лёгка. Галінкі яе неспакойна дрыжаць На ветры, журботна-шумлівым. І кожны, заходзіць хто пагасцяваць, Яе заўважае імкліва. І дрэўца цяплее, і снег растае, Здаецца, ад тое ўвагі.

Рэха пройдзеных дарог

Стаю, узняўшыся, над пустатою, прыкметны ў свеце ўжо хоць бы каму, — яшчэ не знаю, так, не знаю, хто я, хто — сэрцу я збалеламу свайму.

Ты хочаш прастаты? Ды гэта — проста ты. Не аддаляй сябе, не аддаляйся. Уласнай бойся слоўнай пустаты — не набліжай яе, не набліжайся. Як мёртвыя — дамы, калі ў іх вокны — з цьмы, а трэба ці адмовіць, ці згадзіцца... Вар'яцтва я страішуся, як турмы, — таго, што па-за ім памкне абдыцца... Сцяноў цішыні стаю каля сцяны, вачам нябачнае адно і бачу... Няўжо для смерці ўсе мы — на зямлі? Сцяну я, супакойваючы, гладжу...

Не кожнаму дарога ёсць і шлях, дарогу да яго не кожны цягне. Калі мастак здаволены, — то крах, тады рамеснікам як бачыш стане. І аддаліцца ісіціна тады, — так, аддаліцца ўпэўнена і жорстка: у ёй чым больш яскравай яснаты, тым больш самой і яснае ў ёй проста. Ды ранак нават любіць без любві, — хаваецца без пробліску ў туманы. Гатовыя ашуквацца заўжды, мы ведаем і чэсныя падманы. Зайздрослівым зайздросціць — грэх, — засвой, а ты грашыш, зайздросцячы ўсё ж гэтым...

А поспех, што даецца праз спакой, становіцца й самому непрыкметным. Не кожнаму дарога ёсць і шлях...

Не, не блішчыць, а дыхае, міргае, хоць штосьці і не смее прадрашыць... Раскутасці бы нейкай не хапае, каб мог ты ўсё як трэба завяршыць. Мазком адным, нібы няўзнак абраным, увішным пэндзлем так па палатне ў памкненні ці падспудным, а ці тайным злавіць жаданне злёту як паўней... Мазок — не кропка і тым больш не коска, а завяршэнне існага таго,

дзе дасканаласцю натхнення проста майстэрства выяўляеш ты сваё. Хоць логіцы і супярэчыць надта, а ўсё-ткі патурае толькі ёй, — мазок — і завяршэнне, і пачатак карціны недапісанай тваёй. Пра што так несучеціліва ўздыхаеш? Зноў перашкодай спынена рука... Ты ўсё, што завяршаеш, — пачынаеш вось з гэтага раскутага мазка.

Ужо ці ўсё-такі яшчэ, а мо фіналам? — вось гэта музыка ўва мне душою стала. Звініць і вабіць яснатой, дыханнем — гукі, але не чуе анішто той звон чысцюткі. Я, грэшны, музыку нашу паўсюль душою, кагосьці музыкай прашу стаць цішынёю... І сорамна ў сябе спытаць прад тым фіналам: «Няўжо ўсё ж трэба грэх спазнаць, каб загучала?» Душа, пакрыўджаная мной, сябе забыла, — хоць столькі радасці зямной, а — саграшыла...

Дзесь у завулку ля вакзала, дзе ў ляску цяжка гаварыць, «Прасі, што хочаш», — загадала, а ён не ведаў, што прасіць, і недаўменна азірнуўся, дзе дымна гасла вышыня, «Ты хто?» — ён стогнам адгукнуўся, а голас: «Доля я твая». «Прасі, што хочаш!» — паўтарыла. Ішла дзесь побач, толькі дзе? За поручні ўхапіўся з сілай мастка, што гнуўся на вадзе. Вагонны ляск імкнуўся гнацца ў праявах дымнага віцця... «Хачу самім сабой застацца, дачасна не знікаць з жыцця!..» — «І гэта ўсё?! Такая дробязь?» — пачуў напрок ён не пусты...

Сад

Ёсць сад пад назваю жыццё, У які прыходзім мы аднойчы. Стагоддзяў колькі б ні прайшло, У той жа сад не трапіць двойчы.

Таемны сад — сустрэч, дарог, Калі ў нагах на радасць стома, А шоўкавы звініць мурог Стракозаў песнямі вясёла.

Фота Кастуся Дробіва.

«Ну добра, хай, — прадоўжыў голас, — а свой хоць тэрмін знаеш ты?» Ён уздрыгнуў і схамянуўся: «О Божа, што ж я тут маўчу?!» І, нібы дымам захлынуўся, сказаў: «Бясмерця я хачу!..» Ды скрозь жалезны ляск вагонаў і гарам споўнены вакзал пачуў, аднак, ці то ўсвядоміў: «Не, позна... Ты сваё сказаў...»

Ну вось і я маўчаннем зноў нямею, бо апярэджваць словы не хачу. Скажыце мне — пра што сказаць не смею, — не запярэчу сам сабе, змаўчу. Не пераймальнік я, не імітатар у праяснелай, у славеснай мгле. Дыктуе мне не той, хто мой дыктатар, а пагаджальнік мой дыктуе мне. Няшчасце іччасцем назавуць з ахвотай, бо жыў, ды і живу не напаказ... Маё ўсё адмаўленне — толькі згода, а згода — адмаўленне кожны раз... І мне б з самой змагацца барацьбою, не верыць тым, хто ў гэтай барацьбе. А думаць... Думаць толькі скрозь сабою, не думаючы нават аб сабе.

Дзялі дзялімае, дзялі — і дзень для дня, і век для веку... У ветру — водары зямлі і ў ёй расталага ўжо снегу. А гэта ўсё-такі ясна, а значыць, і выздараўленне. Так побач блізь, што даль відна, — ужо не даль, а аддаленне. Не ўспамінай пра зло зімы — мінулі капяжы і плёскі... Глядзі, як горнецца ўжо сінь нябёс да гаю і да вёскі... Сябе, а не кагось, віні. Кроч да абрывістай рачулкі і ветру рукі працягні ў адказ на рух ягоны пругкі... Каб дух дазвання заняло, стань сам прасторам для радзімы. І ты ж — паветра, ты — святло, а не, — то хутка будзеш імі.

Пераклад з рускай мовы Соф'і ШАХ

Уладзімір
ГАЎРЫЛОВІЧ

Прэс-канферэнцыя была ў самым разгары. Гаварылі пра вайну, мінулае і сённяшняе. Новую кнігу Кавенькі хвалілі. Ва ўступнай частцы каратка, але змястоўна выступілі дырэктар выдавецтва, прадстаўнікі Мінкульту, Саюза пісьменнікаў, літаратуразнаўцы. Пасыпаліся пытанні ад журналістаў. У асноўным усе звярталіся да аўтара. На кожнае пытанне Яўген Кавенька стараўся адказаць падрабязна і шчыра. Час ад часу яму апладзіравалі, такім чынам падтрымлівалі і выказвалі падзяку. Затым пісьменнік зноў гаварыў пра будучы твор, пра тое, што падзеі ў ім сягаюць з сённяшняга дня ажно ў Х—ХІ стагоддзі, і, не ўнікаючы ў сюжэтныя падрабязнасці, заўважаў адно: у кожнага з нас праз лёс народа існуе свая суязь не толькі з блізкім, але і з далёкім мінулым продкаў...

Калі скончыў гаварыць, Аліна, сённяшні мадэратар прэс-канферэнцыі — невысокая, сціпла апранутая дзяўчына, хацела даць яшчэ раз слова дырэктару выдавецтва і тым завяршыць сваю працу. Але нечакана каля ўвахода ў залу з шумам з'явіўся нейкі малады чалавек у акружэнні некалькіх журналістаў з фотакамерамі. Усе павярнулі галовы туды: што там такое?

— Прашу прабачэння, што спазніўся!.. — гучна сказаў ён, тым самым яшчэ больш прыцягваючы да сябе ўвагу. Крыху памаўчаў, запатрабаваў: — Прашу слова! Я журналіст. Хачу задаць некалькі пытанняў пісьменніку.

Кавенька, глядзячы на Аліну, ледзь прыкметна кінуў галавой.

Тая, уздыхнуўшы, сказала прысутным, што гэта рэпарцёр замежнага выдання, але не назвала яго прозвішча, мовіла:

— Давайце...

Маладому чалавеку было не больш за дваццаць пяць гадоў. Невысокі, каржакаваты, у шэрым світары і працёртых джынсах, рыжавалосы, каратка пастрыжаны. Ён, крыху картаваўшы, не называючы свайго прозвішча, аглядаючы залу, патлумачыў, што яму хочацца пагаварыць не пра змест кнігі, якую напісаў Кавенька, не пра яе герояў і не пра падзеі мінулых стагоддзяў, а абмеркаваць ці з'яўляюцца сапраўднымі так званыя падзвігі герояў вайны. І адразу ж спытаў:

— Ці не лічыце вы, пан Кавенька, што наспеў час паставіць асобныя савецкія падзвігі пад сумненне? Навошта, напрыклад, беларусам помніць пра таго ж Марата Казея, іншых такіх жалопцаў і дзяўчат, бо іх час даўно сышоў?

Зала акамянела. Мабыць, усе чакалі, як на гэтае безумоўна правакацыйнае пытанне, як кажуць, з двайным дном, адрэагуе Кавенька. І ён як адрэзаў:

— Не лічу. І вам не раю так лічыць. Больш за тое, перакананы: мы, беларусы, у даўгу перад такімі хлопчыкамі і дзяўчынкамі, якія здзейснілі нямала падзвігаў, і будзем імі ганарыцца...

— Але ж гэта цягне Беларусь назад, а не наперад! Уся Еўропа цяпер жыве новымі катэгорыямі і каштоўнасцямі, адкінуўшы старое, і беларусам — гэта факт! — трэба браць з яе прыклад... — нецярпліва перапыніў пісьменніка журналіст.

* Раман будзе друкавацца ў №№ 5-6 часопіса «Полымя».

Па веры вашай*

Урывак з рамана

цэнтральнае месца ў самасвядомасці і самаўспрыманні беларусаў...

— Нядзіўна, чаму вы так трымаецеся за гэтую тэму... У вас аднабаковы погляд на Другую сусветную вайну. Нават камуністычны. Сёння іншыя павывы... Моладзі надакучыла чытаць і чуць пра хлуслівы партызанскі патрыятызм. А дзе ж новы погляд на гісторыю? Героямі, відавочна, з майго пункту гледжання, былі і тыя, хто стаў тады на другім баку, смела выступаў супраць бальшавізму. Толькі іх ніхто ў нас не папулярызуюе. У адрозненне ад вас, не пакрыўдзіцеся, усё ж некаторыя аўтары смялей пішуць. Яны разабраліся, што і як было. Напрыклад, не хаваюць таго, што «жылі ў краіне паліцаяў»... — едка, нястрымана гучаў каментарый журналіста.

Зала загудзела. Але Кавенька не разгубіўся.

— Не думайце, што я такія заявы пра «краіну паліцаяў» не чуў, не ведаю. Толькі вось катэгарычна ім пярэчу. Гэта з разраду стараннага аплёўвання айчынай гісторыі, калі нехта выкарыстоўвае любы негатыў і падае, выкарыстоўваючы сродкі масавай інфармацыі, асабліва інтэрнэт-прасторы, як сярэднестатыстычную норму, за што можна потым спадзявацца на свае «трыццаць сярэбранаў». Іуду памятаеце, спадзяюся, каментавачы гэта не трэба. Мне сорамна за тое, што мы належым з такімі аўтарамі да аднаго цэху. Ведаеце, гэта як пайсці супраць Бога. Нельга ставіць знак роўнасці паміж партызанамі і паліцаямі, як нельга, яшчэ раз падкрэслію, і адмаўляцца ад свайго мінулага. Так, можа, у мяне і думкі камуніста, мяне выхавала савецкая сістэма, дарэчы, як сведчыць жыццё, не самая горшая з тых, што былі, ёсць і будучы, але гэта не толькі мае думкі. Гэта думкі мільёнаў нашых людзей. Вось я пачуў ад вас, і ў мяне баліць душа, калі з вуснаў прадстаўніка новага пакалення чую не пра Вялікую Айчынную, а пра Другую сусветную. Хоць гаворка ідзе пра нашу зямлю, дзе кожны кавалачак паліты крывёю, крывёю нашых прадзедаў, дзядоў, бацькоў, прабабуль, бабуль, маці, немаўлят, дзяцей, падлеткаў, юнакоў і дзяўчат.

— Чакайце, але ж вы не будзеце адмаўляць, што паліцаі ў Беларусі былі... — журналіст засмяяўся ў твар пісьменніку.

— Так, сярод беларусаў былі здраднікі — паліцаі, калабаранты. Але яны ніколі не ігралі вядучай ролі, бо надзвычай баяліся партызан і іх помсты. І хто пазбег пакарання за здраду Айчыне, збег галоўным чынам на Запад пасля прыходу Чырвонай арміі. А васьм прайнукі былых паліцаяў, прадажнікаў працягваюць справу сваіх дзедаў і прадзедаў і вельмі прагнуць рэваншу ў Беларусі. І не толькі ў Беларусі. На Украіне нешта ў іх, на жаль, пакуль атрымліваецца. У Расіі — не. І ў нас гэтага ніколі не будзе. Ніколі... Спадзяюся, што я дастаткова поўна адказаў на ваша пытанне?

<...>

...Яўген Кавенька рашуча зняў акуляры, паклаў іх збоку, нібы пацвердзіў: адказ ім дадзены і паглядзеў на мадэратара. Аліна выглядала разгубленай, здалося, нават вусны яе пабялелі. Дзяўчына не звяртала на яго ніякай увагі, а глядзела ў знямелую залу ды на свайго зблеллага дырэктара, — яна ніяк не магла зразумець, чаму каля выхада такая валтузня: клцаюць фотакамеры, фатографы штурхаюць адзін аднаго, стараючыся «выхапіць» буйным «планам» яшчэ аднаго журналіста-замежніка... А той, стоячы перад імі, толькі роблена ўсміхаўся.

Калі ж напружаная паўза зацягнулася Кавенька нахапіў акуляры, прыгледзеўся да карэспандэнта: «Божа, дык гэта ж Віктар!» Астрэйчык трымаў у руках плакат белага ватману. Чырвонай фарбай агромністымі літарамі на ім былі напісаны словы: «Чырвоныя сляды» — паклёп! Унуку прадажніка — ганьба!!!»

Кроў ударыла ў скроні Яўгена Кавенькі. Здавалася, што з-пад ног сыходзіць зямля... Але ён саўладаў са сваімі пачуццямі і станам, прыўзняў руку, гэтым самым паказваючы Аліне, што сам павядзе размову далей.

— Калі ласка, удакладніце, што вы гэтым надпісам хочаце сказаць?

Пісьменнік быў ашаломлены, але стрымліваў сябе, ацаніўшы, наколькі ў гэтым чалавеку адбыліся знешнія змены. Цяжка ў ім было пазнаць таго ранейшага юнака, якога ведаў і лічыў Кавенька сваім вучнем. Зусім невядомы чалавек стаяў у канцы залы, насупраць увахода: няголены схуднелы твар, растрапаныя, даўно не стрыжаныя валасы, незразумелага колеру неахайны світар... Але ж насцярожыла не столькі гэта, колькі тое, што вочы Віктара выпраменьвалі да яго, Яўгена Кавенькі, страшную нянавісць. За што толькі?

<...>

— Я — Віктар Астрэйчык. Не буду хаваць: мы добра знаёмы з Яўгенам Кавенькам. Больш за тое: мы — землякі. Мне падабаліся яго ранейшыя кнігі. Але цяпер не маю права маўчаць. Толькі што ўсе чулі, як ён, вядомы наш пісьменнік, дзеля каго дзяржаўнае выдавецтва арганізавала нават такі вялікі прэс-тур, заявіў, што ненавідзіць фашызм. Дапускаю, што гэта можа быць так. Аднак ён не кажа ўсёй праўды. Праўды, якой баіцца ўся яго сям'я. Так, паважаны ўсімі намі Яўген Кавенька ні словам не напісаў у сваёй кнізе «Чырвоныя сляды», што з'яўляецца ўнукам прадажніка, які ў 1941-м перайшоў на бок фашыстаў, здрадзіў сваім...

Па зале прабегае шумок. Чакалі, што на гэта адкажа Кавенька.

— Віктар, вы ж добра ведаеце, што гэта няпраўда... — пачуўшы тое, сумна ўсміхнуўся і спакойна прамовіў Яўген. Ён нават здзівіўся, чаму цяпер свайго вучня назваў на «вы». — Абодва мае дзяды ваявалі адзін загінуў пад Ржэвам, другі вярнуўся з узнагародамі. І вы гэта, як ніхто з прысутных, вельмі добра ведаеце.

— Затое ў аднаго з вашых дзядоў, Максіма, быў малодшы, здаецца, брат. Мікола Буйкіч — здраднік. Ён служыў у паліцыі. А ўнук прадажніка не мае маральнага права пісаць пра вайну... — Астрэйчык ужо не гаварыў, яго голас зрываўся да крыку. — Ганьба!!! Ганьба!!! Ганьба!!!

У зале ўсталявалася цішыня. Усе чакалі, што і на гэта адкажа Яўген Кавенька, ашаломленыя позірк былі скіраваны на пісьменніка. А ён маўчаў. Збялелы, цяжка ўстаў і, абаяраючыся на кавеньку, паціху пайшоў да выхаду.

Пад прыцэлам камер і фотаўспышак яму зрабілася кепска, не хапала паветра, але ён дайшоў да дзвярэй. Самадавольны Астрэйчык знарок перагарадзіў выхад. Яўген, абыходзячы яго, сустраўся з ім вачыма. Пісьменніку падалося, што Віктар п'яны, але, хоць рукі яго трэсліся, ён дагэтуль пераможна трымаў перад сабой плакат і злосна ўсміхаўся:

— Што, вочы няма куды падзець ад сораму? Бабка мая — малайчына, хутка сто гадоў, а ўсё добра помніць...

Кавенька хацеў сказаць толькі яму, але атрымалася, што пачулі ўсе:

— Твае бацькі, Віця, на жаль, сёння заплакалі на небе...

Хто вінаваты ў тым, што няма добрых твораў у мастацкай літаратуры? Чаму час не нараджае сваіх Шамякіных і Макаёнкаў? Што перашкаджае паступальнаму, вертыкальнаму руху ў прозе і паэзіі? Чаму няма добрых кніг як асновы для кінадраматургіі?.. Пытанні такога плана часцей носяць рытарычны характар. А часам знаходзяцца і адказы на іх. Як правіла, у фармаце пошуку вінаватых. Тады высвятляецца, што шмат у чым вінаватая і літаратурна-мастацкая крытыка. Ці хутчэй — яе адсутнасць...

З сённяшнім часам усё зразумела. Відавочна, іншага адказу, іншай пастаноўкі пытання і быць не можа. Па тых прычынах, што ўсё ніжэйшай становіцца планка крытычных рэцэнзій, што рэдкай з'явай сталі кніжныя навінкі не толькі ў галіне літаратурнай крытыкі, але і літаратуразнаўства... Ды і ўвогуле ранейшага імпульсу, ранейшых жаданняў займацца крытыкай не дужа відаць у пісьменніцкім асяроддзі. Уражанне, што такую «істоту», як крытыка, час, агульная сённяшняя атмасфера проста раструшчылі, звялі ўшчэнт...

Хацелася б да ўвагі чытачоў прывесці адзін дакумент, які «нарадзіўся» болей паўвека назад — у канцылярый ЦК Кампартыі Беларусі ён зарэгістраваны 25 лютага 1972 года... Назва: «Мерапрыемствы Саюза пісьменнікаў БССР па выкананні Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» ад 21 студзеня 1972 г.». Подпіс — старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максіма Танка. Дарэчы, пра што ішла размова ў партыйнай пастанове? У ёй адзначалася, што партыйныя камітэты,

Фота БелТА.

Максім Танк з пісьменнікамі (злева направа) М. Гамолкам, Я. Семяжонам, Н. Гілевічам і Г. Бураўкіным, 1978 г.

Сур'ёзная размова аб стане крытыкі і яе задачах

установы культуры, творчыя саюзы, органы друку прыкладаюць актыўныя намаганні для рэалізацыі рашэнняў XXIV з'езда пра павышэнне ўзроўню літаратурна-мастацкай крытыкі. Задачы крытыкі абмяркоўваліся на розных мерапрыемствах у творчых саюзах — на з'ездах, пленумах, сходах. Як адзначалася пасля ў розных справаздачах, у газетах і часопісах болей пачалі друкаваць змястоўныя артыкулы, «прасякнутыя клопатам пра далейшае развіццё мастацтва сацыялістычнага рэалізму» (часопіс «Вопросы литературы»). У пастанове акрэслена звярталася ўвага на тое, што стан крытыкі пакуль што не адпавядае ў поўнай меры патрабаванням, якія вызначаюцца ролю мастацкай культуры ў камуністычным будаўніцтве.

Трэба прыгадаць, які гэта быў перыяд у гісторыі савецкай літаратуры... Паўсюль грывела слава Аляксандра Салжаніцына. Праз некаторы час адбудзецца яго ад'езд з Савецкага Саюза. На 1970 год творы апальнага пісьменніка былі выдадзены ў 28 краінах свету. Салжаніцыну прысуджана Нобелеўская прэмія ў галіне літаратуры. За мяжой выйшаў Збор твораў Аляксандра Ісаевіча ў шасці тамах. У чэрвені 1971-га ў Парыжы надрукаваны яго раманы «Жнівень Чатырнаццатага», у якім асабліва выявіліся праваслаўна-патрыятычныя погляды аўтара. Дарэчы, у 1971 годзе да чытача прыйшла і чарговая аповесць «папушальніка спакою» Васіля Быкава — «Абеліск». У 1971 годзе Аляксей Адамовіч напісаў «Хатынскую аповесць». Праўда, «Дружба народов» надрукавала яе ў 1972-м — у дзявятым нумары...

І зусім невыпадковымі падаюцца словы, якія гучалі на Пятым з'ездзе Саюза пісьменнікаў СССР у 1971 годзе: «З асаблівай вастрываю, як заўсёды, стаіць на павесці дня нашага пісьменніцкага мастацтва пытанне пра ідэйна-мастацкую якасць вашых твораў, пра сапраўдную пісьменніцкую працу і сілу рэвалюцыйнай ідэалогіі!..»

У пастанове ЦК 1972 года была звернута ўвага на недастаткова глыбокі аналіз працэсаў развіцця савецкай літаратуры і мастацтва, узаемаўзбагачэння і збліжэння культур сацыялістычных нацый. Многія артыкулы, агляды, рэцэнзіі, на погляд аўтараў пастановы, адрозніваюцца невысокім філасофскім і эстэтычным узроўнем, сведчаць пра няздольнасць суадносіць з'явы мастацтва з жыццём. Да гэтага часу, падкрэслівалася ў выключна важным дакуменце, у крытыцы выяўляюцца прымірэнчае стаўленне да ідэйных і мастацкіх хібаў, суб'ектыўзм, сяброўскія і групавыя прыхільнасці. Часам друкуюцца і такія матэрыялы, у якіх даецца непраўдзівая карціна гісторыі савецкага і дарэвалюцыйнага мастацтва, перадузятая ацэньваюцца асобныя мастакі і творы. Крытыка ўсё яшчэ недастаткова актыўная і паслядоўная ў сцвярджэнні недастатковых, гуманістычных ідэалаў мастацтва сацыялістычнага рэалізму, у выкрыцці рэакцыйнай сутнасці буржуазнай «масавай культуры» і дэкадэнцкіх плыняў, у барацьбе з рознага роду немарксісцкімі поглядамі на літаратуру і мастацтва, рэвізіянісцкімі эстэтычнымі канцэпцыямі. Гаварылася і пра тое, што партыйныя камітэты, міністэрствы і ведамствы, творчыя саюзы яшчэ не забяспечваюць патрэбнага кантролю за

крытыка-бібліяграфічнай дзейнасцю падведмасных органаў друку, выдавецтваў, адпаведных рэдакцый тэлебачання і радыё, слаба выкарыстоўваюць сродкі масавай інфармацыі для мэтанакіраванага ідэйна-эстэтычнага выхавання працоўных, для прапаганды найлепшых дасягненняў шматнацыянальнага савецкага мастацтва. У пастанове падкрэслена, што рэдакцыі шэрагу газет і часопісаў не заўсёды патрабавальныя да ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню крытычных артыкулаў.

...Максім Танк пачаў з галоўнага: «Наша родная Камуністычная партыя разглядае літаратурна-мастацкую крытыку як важны сродак далейшага развіцця савецкай многанациональнай культуры, павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню літаратуры і мастацтва, іх ролі ў камуністычным выхаванні мас». І дакладвае пра тое, што ў ажыццяўленне пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» Саюз пісьменнікаў БССР правёў у лютым 1972 г. Пленум Праўлення СП БССР з парадкам дня: «Стан беларускай літаратурнай крытыкі». З дакладам выступіў намеснік старшыні Праўлення СП БССР Іван Паўлавіч Мележ. Размова, відавочна, адбылася грунтоўная, самая што ні ёсць сур'ёзная. Але ж мы праліст Максіма Танка і пра тое, што ён імкнуўся як найхутчэй далажыць у вышэйшую рэспубліканскую інстанцыю...

«...Грунтуючыся на рашэннях Пленума, прэзідыум Праўлення СП БССР лічыць неабходным ажыццявіць у будучым наступныя мерапрыемствы:

1. Сумесна з інстытутам літаратуры АН БССР імя Я. Купалы правесці тэарэтычную канферэнцыю аб метадалагічных асновах і прынцыпах савецкай крытыкі.
2. Аказаць дзейсную дапамогу ў распрацоўцы гісторыі беларускай савецкай крытыкі, якая распачата ў інстытуце літаратуры АН БССР імя Я. Купалы.
3. Рэкамендаваць секцыі крытыкі СП БССР праводзіць сходы па выніках літаратурнага года; рэгулярна наладжваць абмеркаванне актуальных творчых праблем, заслухоўваць справаздачы асобных крытыкаў аб сваёй рабоце. Сістэматычна абмяркоўваць літаратуразнаўчыя і крытычныя работы, што выходзяць у рэспубліканскіх выдавецтвах.
4. Абавязаць друкаваныя органы СП БССР — часопісы і газету «ЛіМ» — палепшыць работу аддзелаў крытыкі і бібліяграфіі, дабівацца павышэння ідэйна-эстэтычнага ўзроўню публікуемых матэрыялаў, умацоўваць аддзелы кваліфікаванымі кадрамі, ствараць няштатныя актыўныя з ліку маладых таленавітых крытыкаў.

Звярнуць увагу на неабходнасць рэгулярнай публікацыі аглядаў і праблемных артыкулаў, прысвечаных творам на сучасную тэму, актуальным пытанням тэорыі сацыялістычнага рэалізму.

Пры часопісах арганізаваць «Круглы стол» крытыкаў для абмеркавання самых надзённых пытанняў (так, як гэта робяць «Вопросы литературы» альбо «Дружба народов»). Друкаваць агляды па прозе, паэзіі, крытыцы.

5. Лічыць ненармальным становішча, што ў рэдакцыі часопіса «Маладосць» адсутнічае аддзел крытыкі і бібліяграфіі. Абавязаць рэдакцыю часопіса ўвайсці з хадайніцтвам у вышэйшыя інстанцыі аб устанавленні дзвюх штатных адзінак для гэтага аддзела: загадчыка і літсупрацоўніка.

6. Прасіць Дзяржаўны Камітэт СМ БССР па друку выдаваць штогадовы зборнік лепшых крытычных артыкулаў; перавыдаць у 5-ці тамах «Гісторыю беларускай літаратуры»; выпусціць у свет у адным томе «Гісторыю беларускай літаратурнай крытыкі». Планаваць выданне штогодніх калектыўных зборнікаў крытычных прац па важнейшых праблемах і пытаннях развіцця нашай літаратуры; шырэй практыкаваць выданне твораў лепшых беларускіх крытыкаў...

Прапаноў даволі шмат, але, нават калі і браць у разлік пэўную, запатрабаваную часам ідэалагічную стылістыку 1970-х, усе яны па сутнасці. За кожнай з іх фактычна стаіць жывая справа...

І далей — з ліста Максіма Танка: «7. Прасіць Цэнтральны Камітэт КП Беларусі ўстанавіць Дзяржаўную прэмію БССР па крытыцы і назваць яе імем Максіма Багдановіча, першага выдатнага беларускага крытыка.

8. Пашыраць і паглыбляць дзелавыя кантакты крытыкаў з рэспубліканскімі газетамі, часопісамі, з тэлебачаннем і радыё.

9. Звярнуць увагу крытыкаў на неабходнасць распрацоўкі рэкамендацый па пытаннях вывучэння беларускай літаратуры ў школах, дапамагаць удасканалваць школьныя праграмы, удзельнічаць у складанні і напісанні новых дапаможнікаў і падручнікаў па літаратуры, ствараць літаратуразнаўчыя і крытычныя кнігі, разлічаныя на школьнікаў і педагогаў.

10. Абавязаць Бюро прапаганды мастацкай літаратуры шырэй прыцягваць крытыкаў для выступленняў на літаратурных вечарах і чытацкіх канферэнцыях, запрашаць іх для паездак па рэспубліцы з чытаннем лекцый і дакладаў.

11. Прадстаўляць крытыкам творчыя камандзіроўкі для вывучэння жыцця і напісання крытычных прац па важнейшых праблемах развіцця літаратуры. На творчыя семінары маладых літаратараў шырэй запрашаць пачынаючых крытыкаў і рэцэнзентаў.

12. Прасіць Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР з новага навучальнага года ўвесці на апошнім курсе факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна спецыялізацыю ў галіне літаратурна-мастацкай крытыкі.

Лічыць неабходным на філалагічным факультэце БДУ імя У. І. Леніна арганізаваць пры кафедры беларускай літаратуры спецсеминар па крытыцы са студэнтаў усіх курсаў філфака ў колькасці 15-20 чалавек.

Прасіць Міністэрства наладзіць абмен студэнтамі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна з універсітэтамі іншых саюзных рэспублік для грунтоўнага вывучэння нацыянальных літаратур братаў народаў.

Вялікая праграма для дзеяння. Штосьці з задуманага, запланаванага, агучанага было і зроблена. Нешта, нягледзячы на ўсё высокі напал узятых пытанняў, засталася толькі ў планах... І далёка не адзін толькі Саюз пісьменнікаў у гэтым вінаваты. У любым выпадку ліст старшыні творчай арганізацыі ў ЦК Кампартыі нагадаў: шмат што з ранейшых задум усё ж можна было б і ў нашым часе ўзяць на ўзбраенне.

Кастусь ЛЕШНІЦА,
Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ

Хто аўтар верша «Маці-Беларусі»?

Нацыянальная бібліятэка Беларусі падрыхтавала новы віртуальны праект у рамках сумеснай ініцыятывы з Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастацтва, Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры і выдавецкім домам «Звязда» («На хвалі часу, у плыні жыцця»), прымеркаваны да 130-годдзя з дня нараджэння паэта і перакладчыка Алеся Гурло.

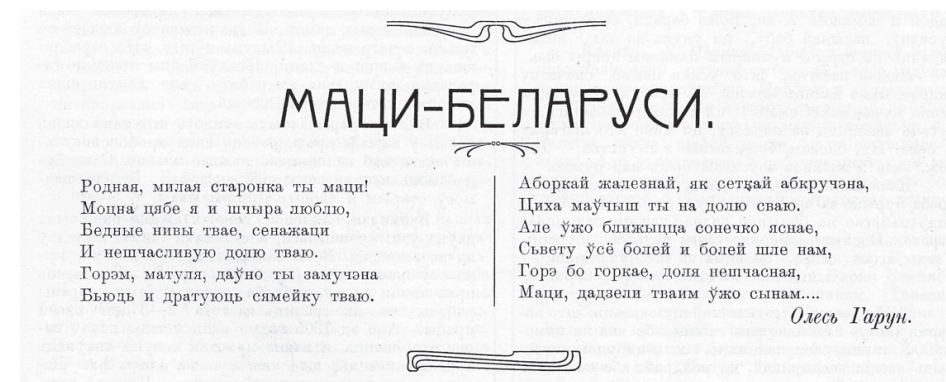
Нарадзіўся Аляксандр Кандратавіч Гурло (1892—1938) у Капылі Слуцкага павета Мінскай губерні (цяпер Мінская вобл.). Капыльская зямля славіцца знакамітасцямі. Летась у горадзе праходзіў XXVIII Дзень беларускага пісьменства, да святкавання якога быў падрыхтаваны цікавы праект — Алея пісьменнікаў. Яна прадстаўлена лавачкамі з QR-кодамі пра жыццё і творчасць ураджэнцаў краю. Адна з іх прысвечана Алесю Гурло і Цішку Гартнаму.

Абодва пісьменнікі актыўна працавалі на літаратурнай ніве ў 1910—1930-я гг. Паводле ўспамінаў Алеся Гурло, яны сябравалі, а знаёмства пачалося яшчэ ў Капылі ў двухкласным вучылішчы, якое абодва наведвалі. Пазней пісьменнікаў аб'яднала Капыльская сацыял-дэмакратычнаяарганізацыя, у якую ў 1909 г. уступіў А. Гурло. Акрамя падпольнай агітацыйнай работы, арганізацыя выдавала рукапісныя часопісы, у падрыхтоўцы якіх браў удзел пісьменнік: «Заря» і «Голос низа» (на рускай мове), «Вольная думка» (на беларускай мове).

Іх сумесная дзейнасць працягнулася ў Санкт-Пецярбургу, дзе Зміцер Жылуновіч стаў рэдактарам першай беларускамоўнай газеты «Дзянніца», якая пачала выходзіць у 1916 г., а ў 1918 г. яе выхад аднавіўся ў Маскве. У «Дзянніцы» выходзілі вершы і Алеся Гурло, напрыклад, «Чайка» (1918, 23 сак.):

*Хоць цяжка парою змагацца з вадой
І супраці ветру хоць цяжка лятаць,
Усё ж чайка зжылася з марамі, з валноў,
І можа хто чайку ад мора сагнаць...*

Многія яго вершы былі звязаны з морам, і тлумачыцца гэта тым, што падчас Першай сусветнай вайны ён быў унтэр-афіцэрам Рускага імператарскага флоту, членам экіпажа крэйсера «Богатырь»,

пазней — мінаносца «Забіяка». На Беларусі, якая знаходзіцца далёка ад марскіх шляхоў, з'явіўся паэт, які захоплена распавядаў пра невядомыя марскія абшары: Алесь Гурло стаў першым беларускім пісьменнікам-марыністам. Ужо ў першым зборніку пісьменніка «Барвёнак» (1924) змешчаны раздзел «Гоман мора», які складаюць вершы, прысвечаныя старонкам жыцця паэта, звязаным з морам. Найбольш яскрава пачуцці аўтара перадаюцца ў вершы «Думкі марака»:

*Палюбіў я мора, палюбіў я хвалі:
Вольная іх воля — то маё жыццё...
Сэрца неспакойна, погляд ловіць далі...
Грозная стихія — маё пачуццё...*

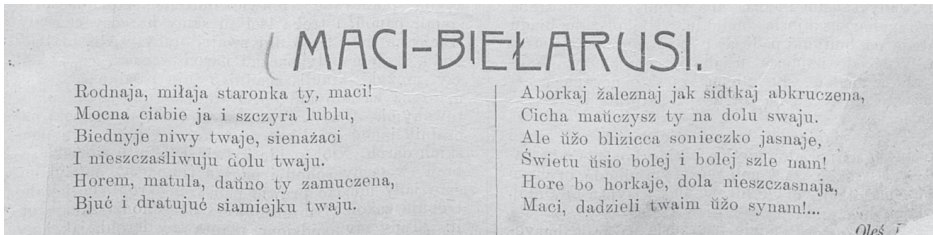
Некаторыя моманты з творчай біяграфіі пісьменніка пры падрыхтоўцы праекта спецыялістамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі выклікалі неабходнасць правядзення даследчай працы па выяўленні памылак, якія часта ўзнікаюць пры рабоце з бібліяграфічнымі крыніцамі.

Згодна з даведнікам «Беларускія пісьменнікі» (т. 2, 1993), першы верш паэта «Маці-Беларусі» быў надрукаваны ў 1907 г. Калі складалі раздзел пра пісьменніка працаваў над бібліяграфіяй аўтара, то мог праглядаць газету «Наша Ніва» за 1907 г., якая знаходзіцца ў фондах НББ. Як можна пераканацца, прозвішча трапіла пад абрыў, засталася толькі адна літара, якая магла падказаць, хто з'яўляецца аўтарам.

Таксама такая інфармацыя падаецца ў асобных друкаваных выданнях: «Беларускія пісьменнікі» (уклад. А. К. Гардзіцкі; 1994) і «Беларуская энцыклапедыя» ў 18 т. (т. 2; 1997). У энцыклапедыі «Культура Беларусі» (т. 3; 2012) аўтарамі зусім

не адзначана, калі пачаўся творчы шлях паэта, з мэтай пазбегнуць памылак. У «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва» (т. 2; 1985) чытаем: «Друкавацца пачаў у газеце «Наша Ніва» ў 1909 годзе», але не названы першы твор Алеся Гурло.

Шматлікія інтэрнэт-рэсурсы, якія звычайна таксама спасылаюцца на энцыклапедычныя выданні, інфармуюць пра першы твор паэта, якім з'яўляецца верш «Маці-Беларусі». Найбольш значныя з іх, такія як

анлайн-энцыклапедыя «Беларусь у асобах і падзеях», распрацаваная Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, Вікіпедыя, старонка «Известные копыляне».

Такая неадпаведнасць у падачы інфармацыі патрабавала разабрацца: які ж першы твор Алеся Гурло і калі ён выйшаў? Паглыбляючыся ў старонкі лёсу пісьменніка, даведваемся, што пачынаў ён з працы ў рукапісных часопісах. Падказку для пошукаў знаходзім у аўтабіяграфічным нарысе «З майго жыцця», надрукаваным у часопісе «Полымя» (№ 5—6, 1923): «*Вось выпадак, які штурхнуў мяне да літаратурнай працы. Прыходзіць да мяне ў гумно, дзе я малаціў, Хведар Чарнушэвіч і кажа: "Вось я напісаў некалькі вершаў па-беларуску і думаю паслаць у "Нашу Ніву"; можа, ты што-небудзь напішаеш і разам пашлём"*».

Я напісаў праязічны жарт "Ласун", які можа праз тыдзень быў надрукаваны ў № 52 "Нашае Нівы" за 31 снежня 1909 года. З гэтай пары пачынаецца пастаяннае супрацоўніцтва ў "Нашай Ніве" раней прозай, а пасля паэзіяй, і наогул літаратурнай праца ў беларускай прэсе».

Ці мог усё ж памыліцца пісьменнік в ўспамінах пра свой першы твор? Звычайна такое не забываецца, і кожны аўтар заўсёды згадае год, выданне, якое яго надрукавала, а таксама што гэта быў за тэкст. Магчыма яшчэ паразважаць над тым, што ў 1907 г. пісьменніку было 15 гадоў, пачынаў ён з праязічных апавяданняў, што друкаваліся ў «Нашай Ніве»: «Ласун», «Вясна», «Ахвяра», «Восень» і іншыя. Першыя вершы пісьменніка пачалі выходзіць толькі ў 1911 г., нашмат пазней за ўказаны год. Верш жа «Маці-Беларусі» напісаны ў іншым стылі, што давала падставу меркаваць: ён мог належаць іншаму аўтару.

Падказку дало факсімільнае выданне «Наша ніва: першая беларуская газета з рысункамі» (1992): гэта быў нумар за 21 чэрвеня 1907 года.

Аўтарам верша з'яўляецца Алесь Гарун, які на той час таксама толькі пачынаў свой творчы шлях. Яго паэзія па матывах блізкая да творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Прэзентацыя праекта, прысвечанага юбілею Алеся Гурло, адбылася на навукова-практычным семінары «Ураджэнцы роднага краю», прысвечаным ушанаванню памяці маладнякоўцаў на радзіме. Віртуальны праект змяшчае 5 алічбава-ных кніг пісьменніка, якія можна спамапоўваць для карыстання. У «Фотагалерэі» — асобныя фатаграфіі з дарчымі надпісамі, а таксама каштоўны рукапіс верша «Кастусь Каліноўскі».

Таццяна ЛАЎРЫК
Фота з фондаў НББ

Псіхаідэалагічны код

і асэнсавання — гэта вялікі гістарычны прамежак ад зборніка «Матчын дар: думы і песні, 1907—1914» (1918) да кнігі «Сэрцам пачуты звон: паэзія, проза, драматургія, публіцыстыка» (1991), з працяглымі вымушанымі перапынкамі ў факусіроўцы даследчыцкай увагі.

Некалькі дзесяцігоддзяў пасля кожнага з названых выданняў звязаны з перафарматаваннем усяго напісанага адным з найбольш яркіх нашаніўцаў. І калі 1990-я прайшлі на хвалі агульнай эйфарыі вяртання імёнаў і твораў, то ў 1920-х гг. яшчэ выпрацоўваліся новыя літаратуразнаўча-выдавецкія крытэрыі адбору і асэнсавання, адпаведныя беспрэцэдэнтнаму грамадскаму эксперыменту, новай ідэалогіі Краіны Саветаў.

Зборнік «Матчын дар», адзінае прыжыццёвае выданне Алеся Гаруна, рыхтаваўся, а потым ацэньваўся як мастацкае цэлае ў розных грамадска-культурных парадыхмах: асветніцкі рух пачатку XX ст., дзяржаўнае і нацыянальнае будаўніцтва 1920-х гг., перабудова 1980-х — у гэты час

было ажыццёўлена факсімільнае выданне зборніка (1988), адно з першых у БССР.

У 1927—1928 гг. пад эгідай Інбелкульта выдадзены «Творы М. Багдановіча» ў двух тамах. (Зборнікі «Вянок» і «Матчын дар» аўтараў-сучаснікаў невыпадкова і небеспадстаўна параўноўваюцца гісторыкамі літаратуры.) У 1929 г. пачылася свет творчых спадчына Алеся Гаруна, сабраная пад вокладкай, аднайменнай з яго адзінай прыжыццёвай кнігай. «Матчын дар» выйшаў пад эгідай Беларускай акадэміі навук (рэдактар — акадэмік Іван Замоцін), у серыі «Акадэмічная бібліятэка беларускіх пісьменнікаў, кн. 3». У склад камісіі па выданні ўваходзілі Міхаіл Піятуховіч, Аўген Барычэўскі, Васіль Мачульскі.

Урывак з ліста Івана Замоціна да Яўхіма Карскага, патрыярха акадэмічнага беларусазнаўства, прыадкрывае некаторыя стагруды будзённага калегіяльнага супрацоўніцтва, кансультацый другой паловы 1920-х гадоў паміж Мінскам і Масквой.

У распараджэнні аўтара гэтых радкоў — фатакопія дакумента, якая знаходзілася ў прыватным зборы Таццяны Замоцінай і была зроблена з арыгінала, што захоўваўся ў Архіве Акадэміі навук СССР (пераклад з рускай мовы):

Мінск
12 верас. 1927.

Дарагі Яўхім Фёдаравіч!

На днях я паслаў Вам І-ы том твораў М. Багдановіча, — адзін з першых экзэмпляраў, якія выйшлі з брашуры. Мне вельмі хацелася б ведаць Ваша меркаванне пра гэтае выданне, — асабліва пра недахопы яго як з тэхнічнага, так і з навуковага боку, каб пры далейшай працы (рыхтуецца другі том М. Б-а і, акрамя таго, збор твораў А. Гаруна) іх пазбегнуць. Непрыемна дзівіць мноства памылак друку (гэта не на віне рэдакцыі!); іх трэба спачатку выправіць у тэксце, а потым чытаць, каб не псаваць уражанне ад вершаў паэта <...>

У «Прадмове» да «Матчынага дара» (1929) акадэмік Замоцін

ахарактарызаваў асноўныя прыкметы работы камісіі, адбору і рэдагавання літаратурнага матэрыялу. А вось Аўген Барычэўскі ва ўступным артыкуле «А. Гарун і яго «Матчын дар» даў сур'ёзную ацэнку ўсёй спадчыне пісьменніка ў адпаведнасці з надзённымі патрэбамі грамадства (радыкальны ход у параўнанні з зусім нядаўняй рэпрэзентацый «Твораў М. Багдановіча»): «...паводле сваёй сацыяльнай прыроды вершы А. Гаруна выклікаюць шэраг сур'ёзных заўваг і аспрэчанняў, паколькі амаль усе яны (за некалькімі выключэннямі) псіхаідэалагічна далёкія ад нас і нават у некаторай сваёй частцы чужыя і варожыя нашай сучаснасці».

Паняцце псіхаідэалагічна стала ключавым для шэрагу прац Барычэўскага. На нашу думку, яно з'яўляецца адным з кодаў да разумення 1920—1930-х гг., а таксама наступных дзесяцігоддзяў у гісторыі беларускай літаратуры і гуманітарыстыкі.

Мікола ТРУС

«Матчын дар» Алеся Гаруна. Факсімільнае выданне 1988 г.

Алесь Гарун (Аляксандр Прушынскі; 1887—1920) знаходзіўся ў віры радыкальных грамадскіх змен, спароджаных Першай сусветнай вайной і рэвалюцыямі. Пакручастая біяграфія пісьменніка, сама па сабе варта літаратурнага ўвасаблення, у пазнейшыя часы не толькі падсвечвала, але і трымала ў заложніках усю яго творчую спадчыну. Шлях яе выдання

Святлана Жукоўская.

Да юбілею актрысы коласаўскага тэатра, вядучага майстра сцэны, уладальніцы прыза Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крышталёвая зорка» Святланы Жукоўскай рэжысёр Андрэй Жыгур паставіў на камернай сцэне музычны веча «Душэўная размова». Артыстка выйдзе на прэм'ерны паказ акурат у дзень свайго нараджэння — 25 мая.

У сям'і Святланы Жукоўскай усе займаліся тэатрам, хоць жылі не ў вялікім горадзе, а ў маленькім мястэчку Астрыно на Гродзеншчыне. Бацька нават нейкі час кіраваў народным тэатрам Дома культуры, мама там была суфлёрам, танцавала, спявала (пэўна ж, гэтыя якасці перадала і дачцэ) і выходзіла на сцэну як выканаўца невялічкіх роляў. Спрабаваў сябе як самадзейны артыст і старэйшы брат Святланы.

У спектаклі «Ганка» па п'есе Уладзіслава Галубка ёй, тады яшчэ дзіцяці, даручылі ролю дачкі галоўнай гераіні, якая пасля смерці матулі прыходзіць з дзедам на могількі. Мабыць, юная актрыса штосьці сабе напрыдумляла, толькі чамусьці стала баяцца свайго «дзеда» і на адной з рэпетыцый нават страціла прытомнасць (а можа, зрабіла гэта знарок?). «Што ж ты ў мяне за баязліўка такая?» — дзівілася маці. З таго часу Святлана вырашыла выходзіць у сабе смеласць, рашучасць. Але ж нейкая няўпэўненасць доўгі час ёй замінала і вымужала страчваць мноства шанцаў, што дарыў лёс. У шаснаццаць гадоў дзяўчына з цудоўным голасам атрымлівае прапанову паступіць на трэці курс Маскоўскай кансерваторыі, але ж не адважваецца.

Пазней было Гродзенскае культасветвучылішча, тэатральнае аддзяленне. Яе першымі выкладчыкамі сталі Зоя Піткевіч (сцэнічная мова) і Уладзімір Трушко (рэжысура і акцёрскае майстэрства). Уладзімір Сцяпанавіч навучыў дзяўчыну бачыць сябе збоку, выбудоўваць сцэны. А Зоя Пятроўна казала, што трэба шмат працаваць. У многім дзякуючы ёй дзяўчына і трапіла ў Віцебск. Разам з ёй у паўночную культурную сталіцу Беларусі адправілася і сяброўка Раіса Грыбовіч. Кіраўніцтва тэатра ў асобе дырэктара Геральда Асвятцінскага і галоўнага рэжысёра Валерыя Мазынскага шукала новую выканаўцу на ролю Настачкі ў спектаклі «Несцерка». У Віцебску праслухалі дзвюх кандыдатаў у актрысы і ў 1982 годзе ўзялі ў тэатр

У ролі Веры Андрэеўны ў спектаклі «Псіхааналітык для псіхааналітыка».

Непрыкметныя і знакавыя ролі

абедзвюх. Праўда, сыграла Святлана гэтую гераіню толькі праз восем гадоў.

Першыя ролі былі не вельмі прыкметныя, але ў тэатры яна займела аўтарытэт, бо вельмі сур'ёзна ставілася да любой працы, літаральна за тры дні магла ўвайсці ў незнаёмы спектакль. Пашчасціла сыграць ролю Наташы ў камедыі «Вярніце бабулю!» па п'есе В. Мхітарана, дзе працавала ў тандэме з народнай артысткай Беларусі Зінаідай Канапелькай. Многуму навучылася ў яе. Як кажуць, спасцігала і жыццёвыя, і творчыя ўрокі. Спрыяла гэтаму і тое, што спектакль быў разлічаны на выязныя паказы, найперш для жыхароў аддаленых раёнаў Віцебшчыны, таму часу для бясконцых гутарак у актрыс было дастаткова.

На той час, маючы адпаведную фактуру, шмат іграла роляў маладых, закаханых гераін: Алёнка ў «Пунсвай кветачцы» І. Карнаухавай, Л. Браўсевич, і Васіліса ў «Дарозе з чорнага царства» А. Вербеца, і Тоня ў «Паядынку» М. Матукоўскага, і Каця Круглова з «Маскоўскіх канікул» А. Кузняцова. Аднак за два гады ў тэатры за спінамі Жукоўскай і Грыбовіч неаднойчы гучала: «А, гэта ж культасвет!» Такое стаўленне сыграла пэўную ролю ў тым, што яны вырашылі паступаць у Дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва ў Маскве (ГИТИС) на курс знакамітай актрысы Малога тэатра, народнай артысткі СССР Эліны Быстрыцкай. Вучобу сумяшчалі з работай у тэатры.

Першай значнай роляй стала Суэніта ў спектаклі «14 чырвоных хацінак» па п'есе А. Платонава, які паставіў Аляксандр Дольнікаў. Вобраз патрабаваў ад актрысы пэўных якасцей, якія яна мусіла перадаць у ролі: жалезную волю, сабранасць, рашучасць, здольнасць уплываць на людзей. То ж была 17-гадовая дзяўчына, старшыня калгаса, на плечы якой лягла задача змагацца не толькі за станаўленне савецкай улады, але і за яднанне душ сваіх аднавяскоўцаў. Разам з ёй у спектаклі іграў майстар коласаўскай сцэны Уладзімір Куляшоў. Святлана на той час да такой ступені растваралася ў вобразе, што з цяжкасцю прыходзіла ў сябе. Потым ужо навучылася раздзяляць сцэну і жыццё.

Як і ў кожнага акцёра, у Святланы Мікалаеўны былі перыяды і актыўнай працы над ролямі, і творчага прастою. Тады яна ўспамінала словы, сказаныя Зінаідай Канапелькай: «Хочаш быць сапраўднай актрысай? Тады ідзі ў народ!» Святлана Жукоўская актыўна праводзіла творчыя сустрэчы з гледачамі, калі брала ў рукі гітару і спявала любімыя песні і рамансы. Тройчы ўдзельнічала ў Рэспубліканскім тэлевізійным конкурсе «Спяваюць артысты тэатра і кіно», на апошнім з іх заняла першае месца. З цягам часу пачала разам з актрысай тэатра Наталляй Аладкай ажыццяўляць шэраг творчых праектаў, дзе спатрэбіліся яе вакальныя здольнасці. Найперш гэта музычна-паэтычныя вечары, якія праводзіла на камернай сцэне тэатра. А былі ж яшчэ і паўнаватасныя спектаклі, дзе Святлана Мікалаеўна разам з Наталляй Аляксандраўнай выступалі ў якасці аўтараў сцэнарыя і рэжысёраў.

У адну з цяжкіх хвілін (у пачатку 1990-х) яна не стрывала і вырашыла пазнаць свайму бёлому аднакурсніку Юрыю Пахомаву ў Томск, дзе той працаваў галоўным рэжысёрам: «Юра, выручай!» І ён адгукнуўся. Прыляцеў за тысячы кіламетраў з далёкай Сібіры, каб паставіць у Віцебску мюзікл «Утаймаванне свавольнай» па У. Шэкспіру. Святлана Жукоўская — Катарына. Яна была рухавая, прыгожая — проста купалася ў стыхіі музыкі, лёгкага рытму, свабоды, карнавальнага вяселля, касцюмнай феерыі.

Праз некалькі гадоў яе чакае новая сустрэча з Юрыем Пахомавым ужо ў рабоце над спектаклем «Чума на вашы дзве сям'і!» па п'есе Р. Горына, своеасаблівы працяг «Рамэа і Джульеты». Святлана Жукоўская ўвасабляе Разаліну. Зноў яе сцэнічным партнёрам быў Генадзь Шкуратаў. Разаліна, пляменніца Капулецці, трапіла ў рукі заможных нягоднікаў, якія зганьбавалі яе. Менш за ўсё актрыса іграла слабую, няшчасную жанчыну. Абняслаўленая ды нязломленая, яна ўпарта даводзіць свае правы. Чым, зрэшты, нагадвае Катарыну з «Утаймавання свавольнай». Разам з тым актрыса не паўтарае ранейшую ролю, а знаходзіць у новай рабоце жывыя, непаўторныя рысы. І ў наступных сваіх пастаноўках Юрыя Пахомаў часцей за ўсё займаў Святлану

Жукоўскую, няхай нават у ролях другога плана. Але і яны былі даволі прыкметныя.

Актрыса даўно пацвердзіла сваю здольнасць працаваць у розных напрамках: ад высокай класікі, дзе патрабавалася ўменне паглыбіцца ў псіхалогію персанажаў іншых часоў і эпох, да сучаснай драмы альбо бытавой камедыі. У спектаклі Рыда Таліпава «Васа» па п'есе М. Горкага Жукоўская стварае псіхалагічна дакладны вобраз Ганны — сакратаркі

У ролі місіс Уілі ў спектаклі «Ён. Яна. Акно. Нябожчык».

У ролі Ганны ў спектаклі «Ліфт».

і памагатай Жалызновай. За яе маўклівым блуканнем па сцэне, нягнуткай, роўнай постаццю, нейкім парадаксальным спалучэннем гонару і прыніжальнай лісліваці чыталася біяграфія гераіні, яе няпросты жаночы лёс.

А вось зусім іншы і нечаканы матэрыял — спектакль «Я вольны!», метафізічны трылер паводле рамана А. Натомб «Касметыка ворага», пастаўлены адмыслова для яе і Георгія Лойкі рэжысёрам Аляксандрам Дольнікавым. Вобраз Тэкстор Тэксель вельмі незвычайны. Хаця б таму, што ён існуе ўнутры пратаганіста Жэрома Ангюста, якога бліскуча іграе Георгій Лойка. Гэта яго міфічны двайнік, матэрыялізаванае сумленне галоўнага героя. Да таго ж гэта яшчэ і мужчына. Спектакль на працягу дзевяці гадоў паспяхова трымаецца ў рэпертуары і прыцягвае ў глядзельную залу найперш інтэлектуальную публіку, якая цікавіцца не толькі традыцыйнымі, але і эксперыментальнымі пастаноўкамі.

Сучасны глядач можа ўбачыць Святлану Мікалаеўну ў наступных спектаклях: «Восем закаханых жанчын» па дэтэктыве Р. Тама (Шанэль), класічнай камедыі «Доктар філасофіі» Б. Нушыча (у ролі пані Драгі), інтэрактыўнай камедыі «Пёс Белага вострава» А. Дударова, дзе яна стварыла сатырычны вобраз памрэжа Лілі Канстанцінаўны, казцы «Папалішка» Тамары Гаёў у ролі Мачахі і іншых спектаклях. Асабліва ўдалай падаецца работа актрысы ў дударавскай п'есе. Святлана Жукоўская дэманструе праставатасць «старой дзеўкі», якая ўвасабляе сабой самы негатыўны бок тэатральнага закуліся, паказвае яе хамства, двурэшніцтва, помслівасць, хворае самалюбства. У артысты вобраз здаецца спісаным з натуры, амаль дакументальным.

Юрый ІВАНОЎСкі
Фота даслана аўтарам

Новы драматычны тэатр сёлета адзначае адразу два юбілеі: 35 гадоў з дня заснавання тэатра-студыі «Дзе-Я?» і 30 гадоў з моманту, калі тэатр стаў дзяржаўным. З гэтай нагоды адбыўся святочны юбілейны вечар «Нам толькі 30!» Адзін з вядучых тэатральных калектываў сталіцы прадставіў спектакль-візітку і найлепшыя ўрыўкі са знакавых пастано-вак мінулага і цяперашняга рэпертуару.

Спачатку была «Дзе-Я?»

Установа бярэ свой пачатак ад тэатра-студыі, якая была арганізавана ў 1987 годзе Міхаілам Труханам і Віталем Баркоўскім. Тады дзесяць актёраў пакінулі прафесійныя тэатры, каб займацца высокім мастацтвам. Сярод пачаткоўцаў — Тамара Міронава, Галіна Агейкіна, Валерый Агаян, Мікалай Смірноў, Валянціна Богдан, Людміла Баталава, Таццяна Папова, Аляксандр Якаўлеў, Ігар Мікалаеў, Ігар Падлівальчаў. У канцы 1980-х гг. у Мінску назіраўся актыўны ўздым студыйнага руху, існавала каля 20 тэатраў-студый — невялікіх творчых калектываў, якія дзейнічалі па прынцыпе самаакупнасці. Аднак большасць з іх спынілі сваё існаванне, пераважна па фінансавых прычынах. Тэатру-студыі «Дзе-Я?» удалося прайсці праз усе цяжкасці і застацца на тэатральнай ніве. А ў 1992 годзе, дзякуючы актыўнай творчай дзейнасці і прафесіяналізму, калектыв пад кіраўніцтвам Мікалая Мікалаевіча Трухана ўдастоіўся статусу дзяржаўнага гарадскога тэатра Мінска і атрымаў уласнае стацыянарнае памяшканне.

30 гадоў: ужо ці яшчэ?

У гэты перыяд тэатр рабіў акцэнт на культурных традыцыях: мове, гісторыі і звычаях беларускага народа. Рэпертуарная палітыка беларускамоўнага тэатра «Дзе-Я?» была адпаведнай — вядучае месца ў ёй займалі творы нацыянальных аўтараў, у прыватнасці, забытага драматурга Францішка Аляхновіча. Калектыв шмат ездзіў па Беларусі. Кожную вясну на працягу 10 дзён паказваў свае спектаклі ў чарнобыльскай зоне (у найбольш пацярпелых раёнах Гомельскай і Магілёўскай абласцей). Акрамя гэтага, калектыв неаднаразова ладзіў дабрачынныя акцыі ў дзіцячых дамах, бальніцах, дамах састарэлых. Галоўнымі спектаклямі таго часу былі «Роспач», «Імжа» і «Рагнеда».

Трупа тэатра актыўна прымала ўдзел у разнастайных тэатральных фестывалях: у Расіі, Украіне, Польшчы, Румыніі і інш. З 1995 да 1997 года паслякова выступала на маштабным міжнародным тэатральным фестывалі ў сталіцы Шатландыі — горадзе Эдынбургу. Між тым творчыя здабыткі дэманстравалі ў розных гарадах Англіі, у тым ліку і ў Лондане. «Дзе-Я?» быў адным з нямногіх тэатраў Беларусі, які здолеў пакарыць сваім рэпертуарам як айчыннага, так і замежнага гледача — практычна ўсе пастаноўкі мелі паралельныя варыянты на англійскай мове.

Тэатр працягваў паспяхова развівацца дзякуючы прафесіяналізму і плённай працы калектыву. Мікалай Мікалаевіч Трухан яшчэ пры жыцці адзначаў: ««Дзе-Я?» — гэта братэрства, якое стваралася па прынцыпе адной групы крыві. Актёры тэатра — людзі, якім блізкія праблемы зямлі і жыцця на гэтай зямлі. Наш тэатр — сям'я. Тут няма месца броду і сваркам. Тут кіруе любоў. Актёры шануюць адносіны, дзеляцца радасцю і боль адно аднаго. Кожны з іх — непаўторны. Гэтыя людзі будуць храм». Неаднаразова заснавальніку і мастацкаму кіраўніку даводзілася тлумачыць назву тэатра-студыі: «Дзе я? Хто я? Хто я для Беларусі? Як стаўлюся да сваёй зямлі? Тэатру «Дзе-Я?» вельмі важна гісторыя і характар нашага народа. Таму што ў кожнага з нас жыве памяць генаў, што, як сны з дзяцінства, нагадвае пра тое, якім яно было — наша мінулае».

У 2003 годзе пры падтрымцы Мінскага гарвыканкама тэатру быў цалкам перададзены будынак былога кінатэатра «Радзіма», а таксама выдзелены значныя сродкі на рэканструкцыю, каб прывесці памяшканне ў адпаведнасць з сучаснымі патрабаваннямі тэатра. У верасні 2003 года ўпершыню ў Беларусі пры тэатры была адкрыта Дзіцячая тэатральная школа дзяржаўнага ўзору з пяцігадовым тэрмінам навучання. У 2004 годзе тэатр атрымаў сучасную назву, што было звязана з шэрагам грамадскіх, творчых і структурных змен у жыцці калектыву. Значна абнавіўся і амаладзіўся актёрскі склад, мастацкае і адміністрацыйнае кіраўніцтва, пашырыліся творчыя плошчы, рэпертуарная і моўная палітыка (спектаклі сталі ісці не толькі на беларускай, але і на рускай мове). З красавіка 2010 года пры тэатры пачаў дзейнічаць адзіны ў Мінску «Клуб сяброў Новага драматычнага тэатра», членамі якога сталі студэнты і выкладчыкі сталічных ВНУ. У клубе праходзяць тэматычныя пасяджэнні з паказам і абмеркаваннем спектакляў.

За час сваёй дзейнасці Новы драматычны тэатр адзначаўся рознымі ўзнагародамі. У 2005 годзе ён быў уганараваны дыпламамі за высокі прафесійны ўзровень на III Міжнародным форуме «Залаты Віцязь» і на XII Мінскім міжнародным кінафестывалі «Лістапад». Пастаноўшчык спектакля «Зацюканы апостал» рэжысёр Дзяніс Нупрэйчык і выканаўца галоўнай ролі Васіль Новік былі ўдастоены ганаровых дыпламаў. У маі 2006 года на VI Міжнародным тэатральным фестывалі

Сцэна са спектакля «Фабрычная дзяўчынка».

«Класіка сёння» (г. Днепрадзяржынск, Украіна) нашы землякі атрымалі тры дыпломы, у тым ліку і «За найлепшы актёрскі ансамбль» у пастаноўцы трагікамеды А. Астроўскага «Шалёныя грошы».

Новая назва, новае жыццё

Сучасны тэатр — самабытная нацыянальная трупа з яркім рэпертуарам. Калектыв знаходзіцца на ўздыме — як арганізацыйным, так і мастацкім. Абнавіўся і склад трупы, прыйшло нямаля таленавітай моладзі — студэнтаў і выпускнікоў Беларускай акадэміі мастацтваў і Універсітэта культуры. Выходзяць на сцэну і «ветэраны» тэатра — любімцы публікі Ігар Мікалаеў, Людміла Баталава, Наталля Капітонава, Валерый Агаян. Зараз у склад актёрскай трупы, акрамя вышэйназваных вядучых майстроў сцэны, уваходзяць Надзея Анцыповіч, Арцём Пінчук, а таксама артысты Аксана Баранок, Валерый Глазкоў, Ірына Карніевіч, Мілана Іванова, Васіль Ніцко, Сяргей Шырочын, Ірына Антонава, Валянцін Уласень, Аляксандр Даманцэвіч, Марыя Барэйка, Ганна Цыральчук, Таццяна Жданава, Вераніка Паньшына, Алег Радкевіч, Эдуард Вайніловіч. У 2021 годзе мастацкім кіраўніком тэатра стаў рэжысёр Сяргей Кулікоўскі, які паставіў на гэтай сцэне каля двух дзясяткаў спектакляў.

На працягу ўсёй сваёй гісторыі Новы драматычны быў верны найлепшым мастацкім традыцыям беларускай тэатральнай школы. Супрацоўнічаў з беларускімі драматургамі і рэжысёрамі, ажыццяўляў пастаноўкі нацыянальнай класікі, адкрываў новыя імёны малядых айчынных рэжысёраў і драматургаў. Рэпертуар тэатра ўнікальны. У ім былі і ёсць спектаклі, якія раней ніколі не ішлі на тэатральных падмостках Беларусі: «Рамантыкі» Эдмана Растана ў вершаваным беларускім перакладзе Петруса Макаля, «Чароўная скрыпка» Алеся Гаруна, «Каралева прыгажосці» сучаснага ірландскага драматурга Марціна Мак-Донаха ў перакладзе на беларускую мову па заказе тэатра, «Шанц, якога чакаеш усё жыццё» па Вудзі Алёну, «Бляск летняй вады» С.-Л. Чарняўскайтэ, «Я буду жыць!» А. Менчэла і інш.

Тэатр актыўна супрацоўнічаў з беларускімі драматургамі — лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Г. Марчуком, вядомым пісьменнікам П. Васючэнкам, даўшы сцэнічнае жыццё шэрагу іх новых п'ес. Важнае месца ў рэпертуары тэатра заўсёды займала руская літаратурная класіка: пастаноўкі па творах Мікалая Гогаля, Аляксея Талстога, Антона Чэхава, Уладзіміра Салагуба, Аляксандра Астроўскага і інш. Нядаўна Новы драматычны тэатр выпусціў адразу дзве прэм'еры па сусветнай класіцы — «Дом Бернарды Альбы» па п'есе Ф. Г. Лоркі і «Чалавечы голас» па Жану Както.

У сённяшнім рэпертуары тэатра — спектаклі «Жанна», «Лялька. Фікус. Магазін» Я. Пуліновіч, «Нобелеўскі тыдзень» В. Пепяляева, «Варшаўская мелодыя» Л. Зорына, «Хамсін» Т. Жданавай, «Фабрычная дзяўчынка» А. Валодзіна, «Вадэвілі» А. Чэхава, «Як важна быць сур'ёзным» О. Уайльда, «Дом Бернарды Альбы» Ф. Г. Лоркі і «Чалавечы голас» Ж. Както, а таксама казкі «Кот у ботах» Ш. Перо і «Іншапланецяня» Я. Тышчука.

На юбілейным вечары гледачам былі прадстаўлены самыя яркія моманты са спектакляў рэпертуару Новага драматычнага тэатра. Назва ўстановы вызначае і прыярытэты кірунак дзейнасці — арыенцір на пошукі новага, але і захаванне традыцый. «Можна доўга спрачацца аб тым, колькі часу адведзена таму ці іншаму тэатральнаму калектыву як творчаму арганізму. Я ўпэўнены, што ён жыве па тых жа законах, што і чалавек: ёсць пара дзяцінства, юнацтва, сталення, росквіту і завядання. Па маіх адчуваннях, мы знаходзімся ў пачатку нашага творчага шляху, на піку формы», — адзначае мастацкі кіраўнік тэатра Сяргей Куліковіч. У перыяд творчага ўздыму будзем чакаць ад Новага драматычнага тэатра новых яскравых пастановак, ідэй і эксперыментаў.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Сцэна са спектакля «Я рэч...»

Сцэна са спектакля «Як важна быць сур'ёзным».

Сцэна са спектакля «Лялька. Фікус. Магазін».

Фота з сайта Новага драматычнага тэатра

Многія ў маленстве захапляліся аповесцю «Пунсовыя ветразі». Аднак аўтар яе Аляксандр Грын не без падстаў удакладніў, што гэта не звычайная аповесць, а феерыя. Сапраўды, у сюжэце прысутнічае нямала чароўных элементаў, фантастычных матываў. Шмат незвычайнага, нават у чымсьці легендарнага ў жыцці самога Аляксандра Сцяпанавіча. Ён таксама быў добрым феём. Разумею, што гэтая міфічная істота жаночага полу. Але заўсёды бываюць выключэнні, што і даказаў сваёй творчасцю Аляксандр Грын.

Уцякаць — дык у Амерыку

Яго сапраўднае прозвішча — Грынеўскі. Бацька Стэфан быў сынам патомнага памешчыка Дзісенскага павета Віленскай губерні Яўзібія Грынеўскага. У дакументах Стэфан значыўся палякам. Як і іншыя ўраджэнцы заходніх абласцей царскай Расіі. У сапраўднасці быў беларусам. Гімназістам удзельнічаў у паўстанні. У ссылцы запісалі на рускі манер — Сцяпан Яўсеевіч Грынеўскі. Шмат дзе жыў. У пасёлак Слабадскі Вяцкай губерні трапіў ужо жанаты. У сям’і выхоўвалася дзяўчынка-падкідыш. Пахавалі сына-першынца Сашу. 23 жніўня 1880 года зноў нарадзіўся хлопчык. Яго таксама назвалі Саша і вярнуліся ў Вятку, дзе ўжо жылі раней.

Аляксандр Грын.

Фей з краіны Грынландыя

Чытаць Саша навучыўся ў шэсць гадоў дзякуючы кнізе Джонатана Свіфта «Падарожжы Гулівера». Захапляўся творамі Жуль Верна, Майна Рыда, Фенімора Купера. Ад памерлага дзядзькі перайшло і шмат альбомаў. Больш цікавіўся тымі, у якіх расказвалася пра падарожжы ў невядомыя краіны, змешчаны рэпрадукцыі іх краявідаў. Трывожыла бацьку толькі тое, што да вучобы не ахвотны. З-за канфлікту з настаўнікамі не скончыў і рэальнае вучылішча. Не толькі прагульваў урокі — сваволіў. Аднойчы ж усё вучылішча на вушы паставіў. У кнізе Альфрэда Брэма «Жыццё насякомых» прыгледзеўся яму нейкі сюжэт з іх жыцця. Нечакана з’явілася думка: «А што калі замест насякомых паказаць выкладчыкаў?» І напісаў сатырычны твор на тых, з кім часцей канфліктаваў. З вучылішча выключылі. Пакрыўджаны, сабраўся... у Амерыку. Канешне, далёка не адышоў. Ледзь не развітаўся і з гарадскім вучылішчам, куды яго перавёў бацька. Аднойчы кінуў у нелюбімага выкладчыка смажанага рабчыка, што ўзяў сабе на сняданак.

Жонка Ніна Мікалаеўна.

Летам 1896 года гарадское вучылішча ўсё ж скончыў. Што рабіць далей, доўга не думаў. Клікала да сябе мора. — Еду ў Адэсу, — заявіў бацьку. — Цябе там чакаюць? — усміхнуўся Сцяпан Яўсеевіч, а пасля дадаў: — Сам вырашай, дарослы ўжо. Пры слове «дарослы» Саша радасна ўздрыгнуў. Успрыняў гэтыя словы як пахвалу. — Не прападу, — запэўніў бацьку.

Ні Ганга, ні Сахары з ільвамі

Зборы былі хуткія. Прыхапіў кошык, сплечены з галінак вярбы. У ім ляжала змена бялізны і сёе-тое самае неабходнае. Прыхапіў і фарбы, каб маляваць краявіды. Ужо не амерыканскія, а тыя, што адкрываюцца з берагоў Ганга. Гэтую адну з самых паўнаводных і доўгіх рэк Паўднёвай Азіі даўно хацеў пабачыць. Амерыка і пачакаць можа. А дабрацца да Індыі, не сумняваюся, можна з Адэсы.

Капітан парахода «Платон» згадзіўся ўзяць яго на борт юнгам. Аднак Саша радаваўся рана. Нават не пускалі ў машыннае аддзяленне. Затое выконваў самыя розныя работы. Нярэдка такія, якія мог бы і на беразе знайсці. Нічога не засталася, як з «Платонам» развітацца. З цяжкасцю дабраўся на судне «Святы Мікалай» у Херсон.

Пра Індыю забыў, як і пра Амерыку. Згодзен быў у любую краіну наведання. Пашанцавала, калі ўзялі матросам на карабель «Цэсарэвіч», які плыў у Александрыю. Ад радасці ажно падскочыў. Гэта ж магчымасць пабачыць Сахару, а заадно — і львоў. Шмат чытаў, ды не ўсё ведаў. У Александрыі ж пры першай нагодзе паспяшаўся на ўскраіну. Дайшоў да арыка з мутнай вадой і... Ні пустыні, ні львоў. І ніякай рамантыкі. Доўга сядзеў, хацелася плакаць.

Пасля вяртання на судна сваю доўгую адсутнасць патлумачыў тым, што ў яго страляў бедуін. Але прамакнуўся. А па дарозе напаткаў прыгажуню арабку, якая прадавала ружы. Хацеў купіць адну. А яна адмовілася ад грошай і падарыла яму некалькі.

Гэтыя «прыгоды» пасля вяртання ў Вятку мелі працяг. Бацька пацікавіўся ў яго, чым ён займаўся на поўдні.

— Прымкнуў да разбойнікаў, — нядоўга думаючы, адказаў Саша.

— А потым?
— У лес пайшоў, — спакойна прадоўжыў Саша і дадаў: — Таемна мыў золата...
— І дзе яно?
— Прагуляў!
Сцяпан Яўсеевіч у задуменні захадзіў па пакоі, у роспачы пазіраў на сына і паўтараў:
— Так-так... Не ведаю, што з цябе выйдзе.
Пакуль гэтага не ведаў і сам Саша.

Па цвіках — як па ружах

Пасля няўдалага «наведвання» Сахары перабіваўся выпадковымі заробкамі. Пажары ў Баку тушыў на нафтавых промыслах. Працаваў на шахтах і рудніках. Здабываў золата. Валіў лес, спляўляў бяровенні. Праца лесарубам запомнілася асабліва. Напаткаў сапраўднага народнага самародка. У «Аўтабіяграфічнай аповесці» назваў яго асілкам-лесарубам Ільёй. Гэты Ілья ў нейкай ступені падказаў яму стаць... пісьменнікам.

Жылі ўдвух у зямлянцы пад старым кедрам. За некалькі соцень кіламетраў наўкола ніводнай жывой душы. Тыя ж, хто таксама валіў лес, размясціліся ў іншых месцах. Зіма выдалася суровай, як і ўсе зімы ў тамашніх мясцінах. Праўда, працуючы, так увагрэешся, што ажно пар ідзе. У зямлянцы ж саграваліся толькі цяплом пячуркі. Расказвалі адзін аднаму розныя гісторыі. Даведаўся Саша, што яго старэйшы таварыш вельмі любіць казкі. З задавальненнем апавядаў яму тыя, што запомніў яшчэ ў маленстве, а таксама прачытаў у кнігах. А пасля і сам стаў прыдумваць не толькі казкі, але і легенды.

Калі стаў пісьменнікам, розныя небыліцы з яго жыцця прыдумлялі іншыя. Была і жудасная гісторыя. Нібыта, плаваючы матросам, забіў аднаго англійскага капітана, пасля якога засталася скрыня з рукапісамі твораў. Ведаючы англійскую мову, прачытаў іх. Пераклаўшы асобныя на рускую мову, прапанаваў у друк як свае.

Канечне, гэта — чысцюткая мана. На забойства ніколі не пайшоў бы. Ды і англійскай мовы не ведаў. А што авантурным быў — праўда. Калі надакучыла быць перакаці-поле, вырашыў, што без праблем пражыве ў войску. Ды несправядлівасць вытрымаў толькі чатыры месяцы. Некалькі дзён хаваўся ў лесе. Калі злавілі, прыгаварылі да трохтыднёвага строгага арышту. Знаходзіўся «на хлебе

і вадзе». Пасля звязаўся з эсэрамі. Яны па чужым пашпарце пераправілі яго ў Адэсу, а потым — у Севастопаль.

Нелегальна веў рэвалюцыйную дзейнасць, арыштавалі. Пасля няўдалых уцёкаў перавялі ў турму строгага рэжыму, дзе правёў два гады. Вызвалілі па амністыі ў 1905 годзе. Але праз нейкі год арыштавалі чацвёрты раз. Саслалі на чатыры гады ў горад Турынск Табольскай губерні. Толькі прабыў у ім усяго тры дні. Уцёк у Вятку, дзе бацька забяспечыў яго пашпартам нядаўна памерлага Мальгінава, які быў «асабістым ганаровым грамадзянінам». Без асаблівых цяжкасцей трапіў у Пецярбург.

Рэвалюцыйнай дзейнасцю займаўся да 1910 года, калі ім зацікавілася паліцыя. Выслалі ў Архангельскую губерню. Неяк прызнаўся, што яго шлях быў усыпаны не ружамі, а цвікамі.

Пад ветразямі мары

Паваяваў і ў Чырвонай арміі, але захварэў на тыф і быў камісаваны. Нарэшце ажыццявілася даўняя мара — жыць каля мора. Пасяліўся ў Феадосіі і цалкам заняўся творчасцю. Часам друкаваўся і пад іншымі псеўданімамі, але ў гісторыю ўвайшоў як Грын. Так скарочана яго называлі ў вучылішчы. У маленстве ж сябры клікалі і Грынам-блінам. Зварот Грын яму падабаўся.

Пісаў не толькі прозу, але і лірычныя вершы, паэтычныя фельетоны. І нават байкі. У прозе перавагу аддаваў

марскай тэматыцы. Прызнаваўся: «Да канца дзён маіх я хацеў бы вандраваць па светлых краінах майго ўяўлення». Усяго з-пад яго пяра з’явілася 350 твораў. Па іншых звестках — каля 400. Найбольш значныя — раманы «Бліскучы свет», «Тая, што бяжыць па хвалях», «Дарога нікуды» і феерыя «Пунсовыя ветразі».

«Тая, што бяжыць па хвалях» — самы папулярны раман Аляксандра Сцяпанавіча. Дзеянне яго адбываецца ў казачным горадзе Гель-Г’ю. У ім асабліва прываблівае скульптура, што і дала назву твору. Аднак яе хочучь разбурыць тыя, каму нішто, апроч грошай, не патрэбна. Ніхто не асмельваецца супрацьстаяць ім. Нават чароўная Бічэ — увасабленне той, якая бяжыць па хвалях. «Я не стукаюся ў наглуха зачыненыя дзверы», — заяўляе яна. Адна Дээі — простая дзяўчына з карабля — не баязліўка. Яна кліча «Тую, што бяжыць па хвалях» і чуе ў канцы рамана яе голас: «Добры вечар! Добры вечар, сябры! Ці не сумна на цёмнай дарозе? Я спяшаюся, я бягу...»

Завяршэнне твора аптымістычнае. Чаго не скажаш пра раман «Бліскучы свет», галоўнага героя якога, Друдэ, у цырку называюць Чалавекам Двайной Зоркі. Ён можа лётаць. Многім гэта не падабаецца. Найперш міністру Даўговету. Чалавек без душы — так кажуць пра яго. Ён загадвае забіць Друдэ. З ім гіне і мара. А без мар блякнуць самыя яркія фарбы свету. Аднак калі ў нешта вельмі верыць, яно абавязкова спраўдзіцца. У гэтым лішні раз упэўніваешся, чытаючы «Пунсовыя ветразі».

Дарога ў сваю краіну

Надзіва паэтычна апавядае Аляксандр Грын гісторыю простаі дзяўчынкі Асоль з рыбацкага пасёлка. Яна падобная да Папялушкі. Застаўшыся без маці, выжывае дзякуючы веры ў чуды. Упэўненасці ёй надала сустрэча са старым — збіральнікам казак. Як і сказаў ён, за Асоль, калі яна стала дарослай, на караблі з пунсовымі ветразямі прыплыў прынц, што стаў яе адзіным. Грэй, як і сам апавядальнік, не ўяўляў жыцця без мора. Яму падабалася карціна, на якой яно бушуе. Успрымаў яе «тым неабходным словам у гутарцы душы з жыццём, без якога цяжка зразумець сябе». Такое каханне было і ў самога Аляксандра Сцяпанавіча і яго жонкі Ніны Мікалаеўны. Ёй і прысвяціў свае «Пунсовыя ветразі».

Апошні яго раман — «Дарога нікуды». Задуму і назву гэтага твора падказала гравюра аднаго англійскага мастака. На ёй дарога, што імкнецца ўперад і знікае за пустынным узгоркам. Сапраўды — дарога нікуды. У галоўнага героя Тырэя Давенанта — свая дарога. У пошуках дзвярэй у Чароўную краіну ён блукае па свеце. І, адзінокі, нікому не патрэбны, застаецца ні з чым. Песімістычнае завяршэнне адпавядала тагачаснаму настрою Аляксандра Грына. Не заўсёды знаходзіў паразуменне нават з тымі, каму больш давяраў і верыў.

Не ўсе здагадваліся, што здзейсніў ён тое, чаго іншы не дасягнуў. Стварыў сваю дзяржаву Грынландыю. І гарады: Зурбаган, Ліс, Гель-Г’ю, Гертон... Абмываецца Грынландыя тымі морамі, хвалі якіх пастаянна вярэдзілі фантазію Аляксандра Сцяпанавіча. Пра мора нагадваў яму і абломак паруса, прыбіты да сцяны ў яго пакоі ў маленькім глінабітным доме на ўскраіне Старога Крыма. У пакоі было толькі самае неабходнае. Стол, крэслы. Ды беласнежныя сцены. На адной з іх — гэты абломак парусніка. Галава драўлянай статуі — бушрыт, што разразае марскую хвалі. У Старым Крыме і памёр 8 ліпеня 1932 года.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Старонкі літаратурнай гісторыі

Кастусь Кірэнка
Янка Скрыган
Генадзь Бураўкін.

З практыкі правядзення такіх вечароў у Маскве вядома, што ў іх прымаюць удзел адказныя партыйныя і дзяржаўныя дзеячы рэспублік. Просім зацвердзіць нашу дэлегацыю, вырашыць пытанне аб камандзіроўцы ў Маскву на юбілейны вечар Янкі Купалы 3—4 адказных работнікаў рэспублікі і даць указанне Міністэрству культуры БССР аб падрыхтоўцы канцэрта на юбілейным вечары Янкі Купалы ў Маскве...» Кратка, ясна і зразумела!.. З пошты сакратара ЦК па ідэалогіі зварот аднаго з кіраўнікоў

пісьменніцкай арганізацыі трапляе ў аддзел культуры вышэйшай рэспубліканскай партыйнай інстанцыі. Намеснік загадчыка аддзела культуры Я. Парватаў 20 верасня піша дакладную запіску: «...27 верасня 1972 г. Саюз пісьменнікаў СССР праводзіць у Калонным зале Дома саюзаў юбілейны вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. У гэтай сувязі Саюз пісьменнікаў БССР звярнуўся ў ЦК КПБ з просьбай паслаць для ўдзелу ў гэтым вечары дэлегацыю беларускіх пісьменнікаў у складзе шасці чалавек, а таксама даць распараджэнне Міністэрству культуры пра падрыхтоўку канцэрта на юбілейным вечары Янкі Купалы ў Маскве.

Лічылі 6 магчымым падтрымаць прапанову Саюза пісьменнікаў БССР і пагадзіцца з прапанаваным складам дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў на юбілейны вечар Янкі Купалы. Міністэрству культуры БССР дадзена ўказанне падрыхтаваць канцэртную праграму для гэтага вечара».

Падобнага характару ліст Іван Пятровіч Шамякін адпраўляе А. Т. Кузьміну 16 лістапада 1972 г. Ужо — на коласаўскую тэму. Чытаем: «...У адпаведнасці за пастановай сакратарыята праўлення Саюза пісьменнікаў СССР ад 5 красавіка 1972 г. у Маскве, у Калоннай зале Дома Саюзаў 30 лістапада г.г., — піша Іван Пятровіч, — адбудзецца вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Старшынстваваць на вечары будзе Мікалай Ціханаў. Ад Саюза пісьменнікаў БССР са словам пра Якуба Коласа

выступіць народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін. Прапануем Вам склад дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў, якія прымуць удзел у коласаўскіх урачыстасцях у Калоннай зале Дома Саюзаў:

Максім Танк
Іван Шамякін
Іван Мележ
Іван Навуменка
Хведар Жычка

Даніла Міцкевіч, сын Якуба Коласа, дырэктар Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Просім Вас зацвердзіць вышэйпавяжаныя кандыдатуры, а таксама даручыць Міністэрству культуры БССР падрыхтаваць канцэрт майстроў мастацтваў рэспублікі на вечар у Калоннай зале...»

Супольнымі намаганнямі (Саюза пісьменнікаў БССР, Міністэрства культуры БССР і Саюза пісьменнікаў СССР) пры падтрымцы ЦК Кампартыі Беларусі ў Маскве ўспомнілі беларускіх класікаў. Прайшло пяцьдзесят гадоў... З развалам Савецкага Саюза зніклі многія ініцыятывы, якія дазвалялі шырыць прастору вядомасці пра беларускую літаратуру і Беларусь. Якуб Колас і Янка Купала засталіся і будуць працягваць жыць сваёй неўміручасцю, сваімі творами. Але ж не лішнім было б і з самой Беларусі вылучаць справы па ўшанаванні нашых народных песняроў, іх вялікіх творчых здзяйсненняў з разлікам, каб увесць свет гэта і адчуваць, і бачыць, і ўсведамляць. 140-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа — самая што ні ёсць для гэтага вялікая нагода.

Мікола БЕРЛЕЖ

У гумары адметны след пакінуў аўтар Падабед

Мой даўні сябра і пісьменнік Мікола Падабед з Бялынічаў адзначыць 85-ы год нараджэння 24 мая. У свой час мы працавалі галоўнымі рэдактарамі раённых газет. І, нягледзячы на вялікую прафесійную занятасць, няблага спалучалі, як мне зараз падаецца, журналістыку з літаратурнай працай. Гэта, напэўна, якраз той выпадак, калі, па глыбокім перакананні слыннага пражаніка і драматурга Васіля Ткачова, мае поўнае права на існаванне вынайздзенае ім такое паняцце, як «літаратурная журналістыка».

Дык вось Мікола Іванавіч не ва ўрон свайму асноўнаму занятку напісаў і выдаў некалькі зборнікаў сатыры і гумару, дзве дакументальна-мастацкія аповесці. Да аднаго з іх — «Жонка напракат» — вядомы журналіст, пісьменнік Валянцін Крыжэвіч яшчэ ў 2011 годзе, адзначаючы ў прадмове адметную рысу сатырыка-гумарыста і спасылаючыся на Алаізу Пашкевіч (Цётку), да месца напісаў: «Бедны той, хто апрача грошай, апрача багацця, якое пры

першым жа няшчасці счэзне дазвання, не мае скарбаў вечных — скарбаў душы». Вось чаму гэты творца высмейвае ці выстаўляе на пасмешышча хабарнікаў, хапун, рознай масці дзялкоў, у якіх ад долараў пухнуць кішэні, а на душы заўсёды пуста. Такія людзі пазбаўлены сапраўднага чалавечага шчасця, радасці. І мне іх вельмі шкада.

Смех у творах Міколы Падабеда аздаўляе, абнадзейвае. «Пісьменнік падобны на лекара. Сатыра патрэбная, каб лячыць хворую душу чалавека, а гумар — каб працягнуць яго паўнаватаснае жыццё», — сцвярджае сам майстар гэтых народных жанраў.

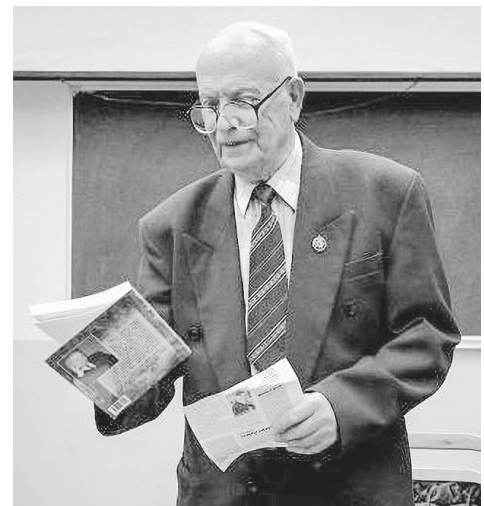
Цікавай, насычанай і лірычнай атрымалася ў Міколы Іванавіча аповесць «Іду на сустрэчу з навальніцай», галоўным героем якой стаў вядомы на ўсю краіну старшыня бялыніцкага калгаса «Радзіма» Аляксандар Лапацентаў (у творы — Васіль Калінкін) — чалавек незвычайнага лёсу, мужнасці, стойкасці і сілы духу. Журналісты, а потым і калгаснікі паважліва называлі свайго кіраўніка ад Бога беларускім Марэсьевым. Менавіта гэтая

выдатная аповесць і адкрыла кнігу найлепшых выбраных твораў сучаснай прозы Беларусі ў 2013 годзе, якая пабачыла свет у Мінску.

Недарэмна, значыць, заслужаны работнік культуры БССР Мікола Падабед з'яўляецца да таго ж ганаровым членам Саюза пісьменнікаў Беларусі, узнагароджаны медалём названага творчага саюза «За вялікі ўклад у літаратуру», рознага роду граматамі, дыпламамі.

З нагоды саліднага юбілею гэтага добрага чалавека, з якім па-ранейшаму падтрымліваю цесныя стасункі, нешта напісаў спецыяльна для яго і я.

*Над алтаром сівых вякоў
Глядзяць задумлівыя фрэскі.
З саміх, напэўна, Аўцюкоў
Пайшлі ў людзі гумарэскі.
Жывецца з імі нам лягчэй,
Калі да гумару сатыра
У цішы бялыніцкіх начэй
Ляціць над пожнямі ў вырай.
А потым вернецца дамоў,
На крылах прынясе надзею.*

Мікола Падабед.

*Пачне высмейваць ізноў
Двурушнікаў і пражіндзеляў.
У душах будзе светлы храм,
Які заўжды мінаюць беды.
Жадаю ішчасця Васількам*,
Сямі Міколы Падабеда.*

* Васількі — вёска ў Бялыніцкім раёне, дзе знаходзіцца лецішча творцы.

Мікола ЛЕЎЧАНКА
Фота даслана аўтарам

Трапятліва да жыцця і кнігі

Вось ужо шмат гадоў на базе Смаргонскай раённай бібліятэкі працуе літаратурна-музычная гасцёўня «Сустрэчы» з мэтай арганізацыі карыснага і цікавага вольнага часу чытачоў. Пасяджэнні гасцёўні — гэта сяброўскія сустрэчы з чаюваннем, вечары адпачынку і песні. Тут пануюць нязмушаныя адносіны, якіх сёння так не хапае ў нашым жыцці.

Нядаўна літаратурна-музычная гасцёўня «Сустрэчы» сабрала сяброў на вечар-сустрэчу «Прызнанне і прызнанне». Імпрэза была прысвечана выхаду кнігі вядомага смаргонскага хірурга Юрыя Чапелкіна «Запіскі правінцыяльнага хірурга». Выданне ўбачыла свет дзякуючы жонцы аўтара — Веры Чапелкінай, якой актыўна дапамагала Галіна Антонова, журналіст газеты «Светлы шлях».

Сваімі ўспамінамі пра аўтара кнігі дзяліліся калегі, сябры, пацыенты — усе, каго не пакінулі абыхавымі

яго справы і слова. Сярод выступоўцаў былі цяперашні загадчык хірургічнага аддзялення Смаргонскай цэнтральнай раённай бальніцы Аляксандр Саўко; Уладзімір Герасіменка, хірург з Маладзечна, які ў свой час працаваў пад кіраўніцтвам Юрыя Чапелкіна; Сяргей Кудзянчук, у мінулым галоўны ўрач Смаргонскай цэнтральнай раённай бальніцы, цяпер — старшыня раёнага Савета дэпутатаў.

Усіх, хто любіць і цікавіцца паэзіяй, літаратурна-музычная гасцёўня запрасіла на сустрэчу-аўтограф «Смаргонскія матывы» з нагоды выхаду кнігі «На хвалях лёсу» Ірыны Гаевай.

З кнігай вершаў завіталі пазнаёміцца сябры настаяніцы, былыя калегі, аматары паэзіі. Аб падрыхтоўцы выдання расказала Галіна Антонова, журналіст газеты «Светлы шлях». Павіншаваць калегу прыйшла вакальная група «Крынічанька», якая працуе на базе УТЦСАН «Цёплы дом». Яна была створана дзесяць

гадоў таму па ініцыятыве менавіта Ірыны Гаевай. Калектывы выступіў з песнямі, сярод якіх былі і аўтарскія кампазіцыі.

У Сусветны дзень паэзіі ладзіўся вечар «Вянок цудоўных вершаў». Сабраліся людзі творчыя, захопленыя, якія любяць і цэняць мастацкае слова, спрабуюць свае сілы ў вершаскладанні, чытаюць і спяваюць. Таленавіты творчы дуэт — Ірэна Шэміс і Вера Вайцюль. Вера Вайцюль піша вершы па натхненні, калі словы самі штурхаюцца ў сэрца. Ірэна Шэміс стварыла музыку на верш смаргонскай паэткі «Вёсачка», а пасля яшчэ на тры яе творы, якія прагучалі на вечарыне.

Трапяткое і неабыхавае стаўленне да жыцця і кнігі, імкненне дзяліцца з іншымі багаццем сваёй творчай натуры — вось што аб'ядноўвае актыўных і мэтанакіраваных удзельнікаў літаратурна-музычнай гасцёўні.

Ала РАДКЕВІЧ

Простыя рэчы

Водная стыхія і правілы бяспекі

Маргарыта Прохар — прэзаік, радыёжурналіст, літаратуразнаўца, аўтар літаратурных праграм Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё. Яна вядзе праграму «Радыёсерыял», што выходзіць па буднях, а па выхадных, як працяг, праграму «Анталогія», што дапаўняе яшчэ адну — «Літаратурны калейдаскоп». «Літаратурны калейдаскоп» асвятляе падзеі творчага жыцця нашай краіны: найлепшыя артысты Беларусі чытаюць невялікія апавяданні як вядомых, так і маладых аўтараў.

Але Маргарыта Прохар яшчэ і пісьменніца. Яе кніга «Восень у Вільнюсе» — гэта зборнік аповесцей і апавяданняў, што выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 2014 годзе. Пад адной вокладкай пісьменніца сабрала шэраг разнапланавых твораў: гэта і філасофская аповесць, і жаночы дэтэктыў, і рамантычная гісторыя, і прыгоды. Сёння Маргарыта дзеліцца сакрэтамі свайго натхнення, распавядае пра тое, што дае ёй сілы на працу і творчасць. Адметна, што у выпадку з пісьменніцай яе прыхільнасць і стыхія па знаку Задыяка — водная — супалі. Гавораць, што можна бясконца глядзець на агонь, а Маргарыта забывае пра час, калі чуе шум прыбоя, гаворку хваляў.

Фота з асабістага архіва М. Прохар.

Маргарыта Прохар.

— Як вы навучыліся плаваць?

— Нарадзілася я ў невялікім гарадку, Карэлічах, дзе было калісьці штучнае возера. Улетку ўсе там адпачывалі. Плавала і мая мама. А я стаю, помню, на беразе. І тут мама гаворыць: «А што ты не плаваеш?» То я зайшла ў ваду і паплыла... Адбылося гэта вельмі натуральна і проста. Можна, спрыяла гэтаму тое, што мой знак Задыяка — Скарпіён — водны. Ува мне, колькі сябе памятаю, жыве моцная любоў да вады, азёраў, рэк. На жаль, у Мінску не паплаваеш, акрамя як у басейнах... Але, тым не менш, можна схадзіць і туды — гэта выдатны спосаб адпачыць. А ў парку Чалюскінцаў нядаўна адкрылі спартыўны комплекс з басейнам пад адкрытым небам — увогуле цудоўная магчымасць добра правесці час! Там можна адпачываць цэлы дзень: і купацца, і загараць.

— Ці не было жадання звязаць сваё жыццё са спортам і займацца плаваннем прафесійна?

— Там, дзе прайшло маё маленства, на жаль, не было басейна, а вадаём той з часам высах. Гэта ўсяго толькі хобі. Прычым я не вучылася плаваць з трэнерам,

не спасцігала гэты занятак як спартсмен, каб засвоіць розныя спосабы: кролем, батэрфляем, брасам... Мне пашанцавала навучыцца самастойна — і звычайным чынам, і на спіне. Калі была 6 магчымасць, хадзіла б у басейн хоць кожны дзень, бо гэта адно з самых карысных для здароўя захапленняў: і для асанкі, і для ўсіх мышцаў. Асабліва пры нашым не вельмі рухавым ладзе жыцця і працы. Наведваю басейн без ніякай кампаніі: на жаль, многія любяць паляжаць на канапе са смартфонам ці тэлевізарам, і больш ім нічога не трэба — такіх можна падняць хіба толькі экскаватарам...

— Пэўна, пры любой магчымасці выязджаеце на мора і не вылазіце з вады?

— Так, вельмі імкнуся. Я мабільная ў сілу сваёй прафесіі, пабывала на некалькіх морах, для мяне хутка падняцца і сабрацца — не пытанне. Так, плавала і ў Чорным, і ў Міжземным, і ў Балтыйскім, і ў Іанічным. Што цікава, усе яны адрозніваюцца салёнасцю. Асабліва прыемна купацца ў самых салёных бухтачках — можна проста ляжаць на вадзе, патануць немагчыма.

— Ці былі ў вас небяспечныя выпадкі, на прыкладзе якіх можна распавядаць аб неабходнасці прытрымлівацца правіл бяспекі?

— Так, і тут самы небяспечны момант — гэта памылковае ўяўленне, што калі на моры побач з табой шмат людзей, то абавязкова дапамогуць. Але насамрэч заўсёды фоны шум: хвалі, галасы — можа заглушыць твой крык аб дапамозе, калі ў цябе і так няма сіл крычаць ва ўсю моц. А сітуацыі, калі можа штосьці здарыцца, непрадказальныя: напрыклад, сутаргі. У басейне такое не застаецца без увагі. А мора — стыхія...

Аднойчы, калі выйшла паплаваць (справа адбывалася на Чорным моры), пачувалася злёгку прастуджанай, быў недахоп сіл. А тут яшчэ і надта хуткая хваля пайшла, якая пачала цягнуць мяне пад валун... Кідала мяне ў вір — пад валуном утварылася варонка, мяне ледзь не зацягнула туды... Пашанцавала адскочыць, затрымацца каля валуна і ўскараскацца на яго. Хадзіла пасля з падрапанымі рукамі і нагамі, але абышлося. Гэта якраз тая сітуацыя, калі людзі побач былі, але не чулі...

— Мне здавалася, што можа быць на моры лепей, чым паплаваць у начных хвалях пад поўняй у адзіноце?..

— Гэта можна, але бяспекі вам ніхто не гарантуе (смяецца). Начных выратавальнікаў няма, служба працуе звычайна да 20.00. Вада — гэта стыхія, як і агонь, які можа разгарэць ежу, распаліць печку і не даць змерзнуць. Але калі пачынаеш гуляць са стыхіяй, то ўсё можа скончыцца вельмі кепска. Нездарма кажуць: «Хлеба да абеду бяры ў меру»...

— Ці выяўляецца тэма любові да вады ў вашай творчасці?

— У маёй кнізе прозы «Восень у Вільнюсе» ёсць апавесць «Паўночнае лета» — яе сюжэт звязаны з морам. Лірычная, рамантычная аповесць пра Балтыйскае мора... Тэма мора — як штуршок, які можа служыць адпраўным пунктам да самага неверагоднага...

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Штрыхі і рытмы

У нядзелю і чацвер на канале «Культура» Беларускага радыё — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Размова ілюструецца ўрыўкамі з твораў беларускіх пісьменнікаў у выкананні артыстаў мінскіх тэатраў. У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» з працягам твора Людмілы Рублеўскай «Золата забытых магіл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі аповесці Васіля Быкава «Пайсці і не вярнуцца». У «Радыёбібліятэцы» гучыць раман Эрыха Мары Рэмарка «Трыумфальная арка». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вярхоўні эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «LiM».

Для аматараў паэзіі ў суботу і нядзелю прагучаць вершы паэта Васіля Макарэвіча.

У перадачы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю слухайце дзве часткі

спектакля «Хто вінаваты?» паводле твора Івана Чыгрынава.

Юным прыхільнікам мастацкага вяртання канал «Культура» прапануе на выхадных «Дзіцячы радыётэатр» з пастапоўкамі з фондаў. Штоўечар у 21.00 для маленькіх выходзіць «Вячэрняя казка».

У нядзелю і сераду на «Культуры» гучыць радыёверсія тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы». Госць эфіру гэтым разам пісьменнік Анатоль Крэйдзіч.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

24 мая — у публічную бібліятэку № 10 на прэзентацыю дзіцячай кнігі Іны Фраловой «Андрэйка лета» (13:00).

25 мая — на вечар памяці пісьменніка Міколы Багадзяжа ў Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя І. Х. Каладзева (15:00).

26 мая — на творчую сустрэчу Уладзіміра Мазго з вучнямі СШ № 21 (11:30).

22 мая — 115 гадоў з дня нараджэння Алены Аладавай (1907—1986), мастацтвазнаўцы, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

22 мая — 80 гадоў спаўняецца Уладзіміру Уроднічу, жывапісцу, заслужанаму дзеячу мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

23 мая — 115 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Мязжэвіча (1907—1982), прэзаіка, журналіста.

23 мая — 80-годдзе адзначае Аляксандр Рэнанскі, кампазітар, педагог, культуролог.

24 мая — 125 гадоў з дня нараджэння Анатоля Тычыны (1897—1986), графіка, аднаго з заснавальнікаў беларускай кніжнай графікі, жывапісца.

25 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Яўгена Батурына (1912—2013), расійскага і беларускага акцёра, рэжысёра.

25 мая — 105 гадоў з дня нараджэння Янкі Непачаловіча (Івана Данілавіча; 1917—1969), паэта.

25 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Міколы Купрэва (1937—2004), паэта, прэзаіка.

25 мая — 70-годдзе адзначае Аляксандр Смольскі, кампазітар.

25 мая — 60-гадовы юбілей святкуе Міхаіл Нікіцін, член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

22 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Верамейчыка (1912—1990), акцёра, заслужанага артыста БССР.

26 мая — 80 гадоў з дня нараджэння Янкі Галубовіча (1942—2014), прэзаіка.

27 мая — 90 гадоў з дня нараджэння Анатоля Сабалеўскага (1932—2012), тэатразнаўца, крытыка, літаратуразнаўца, педагога, прэзаіка.

28 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Генрыхы Ціхановіча (1937—2000), жывапісца, графіка.

28 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Людмілы Шаламенцавай (1937—2019), піяністкі, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне паэтэсе Людміле Воранавай з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне паэтэсе Вользе Бірук (Шпакевіч) з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці БАЦЬКІ.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziasda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziasda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснікі галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 19.05.2022 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 678

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 1095
Д1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 770 024 468 001 1 2 2 0 2 0